

Perheneuvonta ohjauksellisena auttamistyönä

Susanna Hyvönen

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Kevätlukukausi 2015

Opettajankoulutuslaitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Hyvönen, Susanna. 2015. Perheneuvonta ohjauksellisena auttamistyönä. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos.

Tutkimuksen tavoitteena oli kuvata kirkon perheneuvontaa toimintana ja sijoittaa se auttamistyön kentälle. Taustalla vaikutti ohjauksellinen intressi, minkä vuoksi perheneuvontaa tarkasteltiin ohjauksen näkökulmasta. Päättökysymyksenä oli: millaista auttamistyötä kirkon perheneuvonta on? Muita tutkimuskysymyksiä olivat: 1) Mitkä ovat perheneuvontatyön lähtökohdat? 2) Millaisia rooleja työntekijöillä ja asiakkailla on? 3) Mikä on työn tavoite? 4) Millaisia menetelmiä perheneuvojat käyttävät? 5) Mikä on perheneuvonnan suhde ohjaukseen?

Tutkimus toteutettiin haastattelemalla kuutta perheneuvojaa. Aukikirjoitetut teemahaastattelut analysoitiin sisällönanalyysin periaatteiden mukaisesti, ja saatuja tuloksia peilattiin teoreettiseen viitekehykseen, joka muodostui auttamistyötä koskevasta kirjallisuudesta sekä Latomaan (2008, 2011a, 2011b) ohjauksen teoriasta.

Tutkimuksen perusteella perheneuvonta näyttäytyy auttamistyönä, jonka lähtökohdista, tavoitteista ja menetelmistä löytyy paljon ohjauksellisia elementtejä. Perheneuvonta on auttamistyötä, joka saa opetuksellisen, kasvatuksellisen, terapeuttisen ja sielunhoidollisen ohjauksen piirteitä kulloisenkin tilanteen vaatimalla tavalla. Näin ollen perheneuvonnan tarkastelua ohjauksellisesta näkökulmasta voidaan pitää hedelmällisenä.

Hakusanat: perheneuvonta, auttamistyö, ohjaus

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	KIRKON PERHENEUVONTA	8
2.1	Perheneuvonta toimintana.....	8
2.2	Perheneuvonnan historiaa	10
2.2.1	Perheneuvonnan alkuvaihe	10
2.2.2	Toiminta kehittyy	11
2.2.3	Analyyttisten terapiamenetelmien kausi.....	13
2.2.4	Laajeneva perheneuvonta	14
2.2.5	Menetelmät monipuolistuvat	14
2.2.6	Perheneuvonnan asema vahvistuu	15
2.3	Perheneuvojen koulutus	16
3	OHJAUS AUTTAMISTYÖNÄ	18
3.1	Auttamistyön käsite	18
3.2	Ohjauksellinen auttamistyö.....	21
3.2.1	Mitä ohjaus on?	21
3.2.2	Ohjaus metateoreettisesti tarkasteltuna	23
3.2.3	Ohjauksen ulottuvuudet.....	27
3.2.4	Ohjauksen perusmuodot	29
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	31
4.1	Tutkimustehtävä.....	31
4.2	Tutkimusmenetelmä.....	31
4.3	Tutkimuksen kohdejoukko ja aineiston keruu	33
4.4	Aineiston analyysimenetelmä	34
5	PERHENEUVOJIEN KÄSITYKSIÄ TYÖSTÄÄN	37
5.1	Perheneuvontatyön lähtökohdat.....	37

5.1.1	Auttamisen perusedellytykset.....	37
5.1.2	Kristillisuus.....	40
5.2	Työntekijänä ja asiakkaana	42
5.2.1	Perheneuvojan identiteetti	42
5.2.2	Perheneuvojan roolit.....	43
5.2.3	Asiakkaan roolit.....	45
5.3	Työn tavoite ja menetelmät.....	48
5.3.1	Näkemykset työn tavoitteista.....	48
5.3.2	Työmenetelmät	50
5.4	Perheneuvonta ohjauksellisena auttamistyönä.....	56
6	POHDINTA	62
	LÄHTEET	69

1 JOHDANTO

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan kirkon perheneuvontaa ohjauksellisenä auttamistyönä. Perheneuvonta on evankelis-luterilaisen kirkon työmuoto, jonka perustehtävänä on ammatillista keskusteluapua tarjoamalla tukea ihmisiä ensisijaisesti parisuhteeseen ja perhe-elämään liittyvissä ongelmissa, mutta myös muissa elämän kriisitilanteissa (Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallitus 2010, 6, 57). Perheneuvonta on asiakkaille maksuton palvelu, jota tarjotaan 43:ssa perheasiain neuvottelukeskuksessa ympäri Suomea.

Vaikka valtaosa perheistä voi hyvin, on Suomessa myös pahoinvoivia perheitä. Tästä kertoo lasten ja perheiden palveluiden käytön huomattava lisääntyminen (ks. Salmi, Mäkelä, Perälä & Kestilä 2012). Parisuhteen merkitys perheen hyvinvoinnissa on keskeinen (Lammi-Taskula & Salmi, 2014, 72), ja tutkimusten mukaan parisuhdeongelmilla on yhteys lasten psyykkiseen hyvinvointiin (esim. Parke 2004).

Vaikka suomalaiset ovat keskimäärin varsin tyytyväisiä parisuhteeseensa, kertoo parisuhteiden tilasta jotain se, että noin puolet avioliitoista päättyy eroon. Avoeroista vastaavaa tilastoa ei ole, mutta niiden osuuden solmituista avoliitoista tiedetään olevan suurempi kuin avioliitoissa. (Kontula 2013, 28, 106.) Huomattavaa on myös se, että avioerojen vaikutukset ihmisiin ovat suuria: niiden on esimerkiksi todettu aiheuttavan terveysongelmia sekä aikuisille että lapsille (Schofield, Mumford, Jurkovic, Jurkovic & Bickerdike 2012, 1).

Avioerojen määrä kasvoi huomattavasti vuonna 2013 (Suomen virallinen tilasto 2013). Avioerojen määrän lisääntymistä ei tarkasti voida selittää, sillä syyt avioliiton purkamiseen ovat moninaiset: syitä on varmasti yhtä monta kuin on parejakin. Väestöliiton perhebarometrin 2013 mukaan naisilla tärkeimpiä eron syitä olivat uskottomuus, rakkauden puute, fyysinen väkivalta ja päihteiden liiallinen käyttö; miehillä uskottomuus, rakkauden puute, seksuaaliset ongelmat sekä itsen tai puolison rakastuminen johonkin toiseen. Muita syitä olivat muun muassa vaikeudet puhua ja selvittää erimielisyyksiä, arvostuksen ja kunnioituksen puute, erilaiset arvot ja elämäntyyli sekä se, että parisuhdetta ei hoidettu. (Kontula 2013, 165.) Näiden syiden joukossa ovat myös yleisimmät syyt tulla perheneuvontaan. Vaikka kaikkia avioeroja ei voida – eikä ole tarvekaan – estää, voidaan joihinkin eroon johtaneisiin syihin yrittää vaikuttaa, ja täten parantaa parisuhteiden ja perheiden hyvinvointia.

Tutkimuksen tekemisen hetkellä vuonna 2014 perheneuvonnan syntymisestä oli kulunut 70 vuotta. Vuosikymmenien aikana toiminta on monipuolistunut ja laajentunut yhden ihmisen toteuttamasta toiminnasta 43 keskusta kattavaksi, perheiden hyvinvointia tukevaksi palveluksi. Toiminnalla tuntuu olevan myös kysyntää: vuonna 2013 perheasiain neuvottelukeskuksilla oli yhteensä 16 617 asiakasta (Suomen ev.lut.kirkon internetsivut).

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan perheneuvontaa ohjauksellisesta näkökulmasta. Henkilökohtaisen näkemykseni mukaan ohjaus on Suomessa melko tuntematon käsite. Kansainvälisessä kirjallisuudessa ohjausta (engl. counselling) tarkastellaan usein suhteessa psykoterapiaan (esim. McLeod 2009), ja joskus käsitteitä käytetään jopa synonyymeinä (esim. Sharf 2012). Käsitteitä ohjaus ja psykoterapia on kyllä yritetty erottaa toisistaan, mutta mitkään näistä yrityksistä eivät Nelson-Jonesin (2003, 4) mukaan ole olleet täysin onnistuneita. Suomalaisessa kirjallisuudessa ohjaus nähdään selkeästi terapiasta erillisenä, mutta käsitteen määrittely näyttää olevan silti vaikeaa: ohjaus nähdään monitahoisena ja vaikeasti rajattavana ilmiönä (Vehviläinen 2001, 15). Myös Onnismaa (2007, 15, 167) toteaa, että ohjaus ja siihen liittyvät käsitteet ovat ongelmallisia, minkä vuoksi ohjauksen tarpeellisuus voidaan jopa kyseenalaistaa.

Mielestäni Suomessa tehdään paljon sellaista (auttamis)työtä, mitä voidaan kutsua ohjaukseksi, vaikka tätä termiä ei käytettäisikään. Tämän ohjauksellisen intressin vuoksi halusin tutkia perheneuvontaa auttamistyönä ohjauksellisesta näkökulmasta. Onnismaan (2007, 21) mukaan kirkko edustaa vanhinta ohjauksellista instituutiota ja sen työmuodoissa voidaan nähdä käytettävän ohjauksen ja neuvonnan menetelmiä. Mutta voidaanko perheneuvonnasta löytää ohjauksellisia elementtejä?

Tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen muodostaa auttamistyötä käsittelevä kirjallisuus sekä Timo Latomaan (2008, 2011a, 2011b) jäsenyys ohjauksesta. Martti Lindqvist oli teologi, joka on teoksessaan *Auttajan varjo: pahuuden ja haavoittuvuuden ongelma ihmistyön etiikassa* (2006) käsitellyt auttamistyötä. Auttamistyöhön liittyvä luku pohjautuu paljolti tähän teokseen. Ohjausta koskevassa luvussa teoreettinen viitekehys muodostuu Timo Latomaan (2008, 2011a, 2011b) ohjausta koskevasta jäsenyyksestä, jossa hän tarkastelee ohjausta pedagogisena toimintana psykologiatieteen näkökulmasta. Latomaan systemaattinen jäsenyys mahdollisti tutkimustulosten tarkastelun ohjauksen näkökulmasta.

Tutkimuksen tavoitteena oli kuvailla perheneuvontaa toimintana ja sijoittaa se auttamistyön kentälle. Päättökysymyksenä oli: millaista auttamistyötä kirkon perheneuvonta on? Tähän pyrittiin vastaamaan seuraavien tutkimuskysymysten avulla:

- 1) Mitkä ovat perheneuvontatyön lähtökohdat?
- 2) Millaisia rooleja työntekijöillä ja asiakkailla on?
- 3) Mikä on työn tavoite?
- 4) Millaisia menetelmiä perheneuvojat käyttävät?
- 5) Mikä on perheneuvonnan suhde ohjaukseen?

Kuvaileva kvalitatiivinen tutkimus toteutettiin haastattelemalla kuutta perheasiain neuvottelukeskuksesta työskentelevää perheneuvojaa. Teemahaastattelut analysoitiin noudattamalla aineistolähtöisen sisällönanalyysin periaatteita, ja abstrahointivaiheessa niitä peilattiin Latomaan teoriaan ohjauksesta.

Tämän tutkimusraportin rakenne on seuraava. Luvussa 2 esitellään yleisesti kirkon perheneuvontaa ja sen historiaa. Tämän jälkeen luvussa 3 jäsenellään tutkimuksen teoreettista viitekehystä, jonka muodostaa auttamistyön käsite ja Latomaan (2008, 2011a, 2011b) jäsenitys ohjauksesta. Luvussa 4 kerrotaan tutkimuksen toteuttamisesta. Luvussa 5 selostetaan tutkimuksen tulokset, ja luvussa 6 esitetään tiivistys tuloksista, tehdään yhteenveto sekä arvioidaan tutkimuksen luotettavuutta ja tulosten yleistettävyyttä.

2 KIRKON PERHENEUVONTA

2.1 Perheneuvonta toimintana

Perheneuvonnan voidaan ajatella olevan kirkon toteuttamaa perhetyötä. Perhetyöllä tarkoitan tässä ”työntekijän ammatillista, tavoitteellista työskentelyä perheen tukemiseksi erilaisissa elämäntilanteissa” (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 10). Kirkon perheneuvonta toimintana syntyi 1940-luvulla reaktiona yhteiskunnan ja perhe-elämän muutoksen aiheuttamiin ongelmiin. Se on kirkon työmuoto, jonka perustehtävänä on ammatillista keskustelua tarjoamalla tukea ihmisiä ensisijaisesti parisuhteeseen ja perhe-elämään liittyvissä ongelmissa, mutta myös elämän muissa kriisitilanteissa. (Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallitus 2010, 6, 57.) Perheneuvonnan tavoitteena on auttaa ihmissuhteisiin liittyvien kriisitilanteiden ja vaikeiden elämäntilanteiden ratkaisemisessa sekä auttaa asiakkaita elämään rikkaampaa perhe-elämää (Joensuu 2004, 15-16).

Perheneuvonnan pääasiallinen menetelmä on sielunhoidollinen tai terapeutin keskustelu (Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallitus 2010, 16), jonka tavoitteena on yhdessä löytää ratkaisuja ihmisten ainutkertaisiin ongelmiin. Esiin nousevat kysymykset liittyvät usein vahvasti ihmisten arkeen ja ovat siten hyvin konkreettisia (Puukko 2013, 36). Neuvonnassa ei neuvota, vaan neuvotellaan yhdessä. Perheneuvoja voi kuitenkin antaa tietoa ongelman ratkaisemisen helpottamiseksi, mutta lopullisen päätöksen tekee kuitenkin aina asiakas. (Joensuu 1972, 116.)

Perheneuvonnan institutionaalisista puitteista johtuen sitä määrittää aina kirkollisuus (Lähteensuo 2004, 76). Perheneuvonta on teologisesti olemukseltaan sielunhoitoa. Luterilaisen uskontulkinnan mukaan ”sielunhoito on ihmisen kutsumuksena olevan rakkauden palvelun realisoitumista” (Aalto, Esko & Virtaniemi 1997, 10). Sielunhoidon tehtävänä on lähimmäisen auttaminen sekä Jumalan armon ja rakkauden välittäminen (Välimäki 2006, 18). Perheneuvonnan sielunhoidollinen ulottuvuus kumpuaa diakonisuudesta ja lähimmäisyydestä: rinnalla kulkeminen, kuunteleminen ja jakaminen ovat perheneuvonnassa keskeisellä sijalla. (Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallitus 2010, 14).

Perheneuvonnan asiakaskeskusteluissa sovelletaan luonnollisen lain ohjetta: ”Rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi”. Luonnollisella lailla tarkoitetaan mahdollisuutta asettua toisen ihmisen asemaan ja miettiä, miten haluaisi itseään kohdeltavan samanlaisessa tilanteessa. Perheneuvonnan keskusteluiden tavoitteena on löytää keino elää läheisen ihmisen kanssa itseään toteuttaen ja rakastaen, mutta samalla myös toista ihmistä arvostaen. (Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallitus 2010, 12.)

Vaikka perheneuvonnan keskeinen tehtävä teologisesti onkin Jumalan hyvyiden välittäminen, niin sielunhoito ei kuitenkaan automaattisesti sisälly perheneuvontatyöhön. Kari Ruotsalainen (2002) haastatteli tutkimuksessaan kymmentä perheneuvojaa, joiden puheesta välittyi ristiriita työn sielunhoidolliseen ulottuvuuteen liittyen. Perheneuvojat edustivat kolmea eri näkemystä. Osa heistä oli sitä mieltä, että perheneuvonta ei ole sielunhoitoa, vaan terapiaa. He kokivat tekevänsä terapiatyötä ja omaksuivat terapeutin identiteetin, jolloin sielunhoitajan rooli oli heille vieras: hengellisten kysymysten käsittely nähtiin työn erillisenä alueena. Sen sijaan osa haastatelluista koki tekevänsä pääasiassa hengellistä työtä, johon sielunhoito oleellisesti kuuluu. Näiden kahden näkemyksen välissä olivat ne perheneuvojat, jotka liikkuivat terapeutin ja sielunhoitajan roolin välillä asiakkaan tarpeiden mukaan. (Ruotsalainen 2002.) Myös Joensuu (2004, 18) huomauttaa, että perheneuvojat suhtautuvat neutraalisti ihmisten arvomaailmaan ja uskonnolliseen vakaumukseen, ja että heillä on valmius keskustella myös uskonnollisista kysymyksistä, mikäli asiakas niitä haluaa ottaa esille. Keskustelun luonne riippuu siis asiakkaan tarpeista.

Myös perheneuvonnan arvot kumpuavat kirkollisuudesta. Arvot, jotka ovat keskeisellä sijalla kirkon toiminnassa, ohjaavat myös perheneuvontatyötä. Nämä arvot perustuvat kymmeneen käskyyn ja niiden tulkintaan sekä kultaiseen sääntöön. Näiden lisäksi perheneuvontatyölle on asetettu myös muita arvoja, jotka ovat elämän pyhyys, armollisuus, vastuullisuus sekä luottamuksellisuus ja tasapuolisuus. (Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallitus 2010, 58-59.)

Perheneuvontaa annetaan eri puolilla Suomea perheasiain neuvottelukeskuksissa, joita on tällä hetkellä 42. Vuonna 2013 perheneuvonnassa kävi yhteensä 16 617 asiakasta, joista naisia oli 58% ja miehiä 42%. Enemmistö asiakkaista (63,9%) oli 30-49-vuotiaita. Syyt perheneuvontaan hakeutumiselle olivat moninaisia ja ne vaihtelivat asiakasryhmän mukaan. Yksilöiden yleisimmät syyt olivat erokysymykset (26,7%), vuorovaikutusongelmat (16,1%), psykososiaaliset kriisit (15,4%) sekä elämänvaihekriisit (15,3%). Parit hakeutuivat neuvontaan vuorovaikutusongelmien

(40,0%), erokysymysten (20,3%), uskottomuuden (11,1%) ja elämänvaihekriisien vuoksi (8,9%). Perheiden suurimpana tulossyynä olivat vuorovaikutusongelmat (28,4%), ongelmat sukulaisuus- ja muissa lähisuhteissa (20,7%), erokysymykset (13,0%) ja psykososiaaliset kriisit (11,2%). Yksilö- ja parityöskentelyn lisäksi perheasiain neuvottelukeskustoissa järjestetään erilaisia hoidollisia ryhmiä. (Suomen ev.lut. kirkon internetsivut.)

2.2 Perheneuvonnan historiaa

2.2.1 Perheneuvonnan alkuvaihe

Kirkon perheneuvontatyön alkupisteenä voidaan pitää Tampereen Aamulehdessä 19.11.1944 julkaistua lehti-ilmoitusta. Ilmoituksessa pastori, Tampereen kaupunkilähetyksen johtaja Matti Joensuu tarjoaa apuaan eron partaalla oleville aviopareille:

”Älkää ottako avioeroa! Tarjoamme apua vaikeuksissanne. Kääntykää pastori Joensuun puoleen, os. Tuomiokirkonk. 22 C., puh. 5314. Palvelukset ilmaisia.” (Viika 1994, 13.)

Tämä ilmoitus on toiminut alkusysäyksenä kirkon perheneuvonnan kehittymiselle. Mutta mitkä olivat ne syyt, joiden vuoksi Joensuu halusi tarjota keskusteluapua aviopareille? Kaarle Viika (1994, 14) löytää tähän kaksi syytä: yhtäältä Joensuun oma persoona ja elämäkokemus, toisaalta yhteiskunnallinen tilanne.

Vuonna 1944 elettiin toisen maailmansodan loppuhetkiä, ja kun miehet alkoivat palata sodasta, vaikutti se perheisiin monin tavoin. Osa avioliitoista oli niin sanottuja sota-avioliittoja, jotka oli saatettu solmia pikaisestikin lyhyehkön tuttavuuden pohjalta. Tällaiseen kuvioon saattoi liittyä myös uskottomuutta, jonka käsitteleminen sotavuosina oli puolisoitten välillä hankalaa. Toisilla taas huolta saattoivat aiheuttaa asunnon, työn ja sitä kautta tulojen puute. Haasteellinen tilanne aiheutti ristiriitoja, mikä näkyy tuon ajan avioerotilastoissa. (Viika 1994, 16-17.) Tähän tilanteeseen reagoitiin aloittamalla avioliittoneuvonta.

Lehti-ilmoituksen myötä Joensuun pakeille alkoi hakeutua ihmisiä yhä enenevässä määrin, ja Joensuun työtehtävät alkoivat painottua avioliittoneuvontaan. Asiantuntija-apua työhönsä hän sai psykiatrilta ja juristilta. (Viika 1994, 18-19.)

Avioliittoneuvonta herätti kiinnostusta myös helsinkiläisten pappien keskuudessa, ja jo tammikuussa 1945 aloitettiin toiminta myös Helsingissä. Varsinaisten neuvontatapaamisten lisäksi neuvontaa annettiin molemmissa kaupungeissa kirjeitse, ja toimintaan kuului myös avioliittoon ja perheeseen liittyvien esitelmien pitäminen. (Viika 1994, 19-23.)

Helsingissä papit hoitivat avioliittoneuvontaa muiden tehtäviensä ohella. Alkuinnostuksen laannuttua ja päätoimisen tehtävän viedessä pappien ajan alkoi panostus neuvontaan vähentyä. (Joensuu 1976, 12.) Vuonna 1949 tilanne yritettiin ratkaista palkkaamalla päätoiminen pappi suorittamaan perheneuvontatyötä: tuolloin Matti Joensuu aloitti Helsingissä avioliittoneuvonnan johtajana (Viika 1994, 31). Hänen lisäksi neuvotteluihin osallistuivat tietyt papit omien tehtäviensä sallimissa rajoissa, mutta käytännössä Joensuu joutui hoitamaan työn lähes yksin (Joensuu 1976, 12). Ajanpuutteen vuoksi resurssit eivät riittäneet toiminnan kehittämiseen. Tilanteen ratkaisemiseksi päädyttiin vuonna 1951 järjestelmään, jossa kustakin Helsingin alueen seurakunnasta valittiin yksi pastori suorittamaan avioliittoneuvontaa. Pappien lisäksi tehtävään valittiin myös kahdeksan maallikkoneuvojaa. Uusien neuvojien perehdyttämiseksi tehtäväänsä järjestettiin avioliittoneuvonnan valmennuskurssi vuonna 1952, minkä lisäksi he osallistuivat kuukausittain koulutustilaisuuteen. (Viika 1994, 33-35.) Myös Tampereella kokeiltiin maallikoiden käyttämistä avioliittoneuvonnassa (Joensuu 1976, 13).

2.2.2 Toiminta kehittyi

Matti Joensuun siirryttyä Tampereelta Helsinkiin avioliittoneuvonnan johtajaksi sai hän varsinaisen neuvonnan lisäksi tehtäväkseen kehittää toimintaa maanlaajuisesti. Tämän tehtävänsä ohjaamana hän matkusteli ja pyrki luomaan toimintaa ympäri Suomea. (Viika 1994, 38.)

Piispainkokouksessa 2.12.1951 tarkasteltiin laajennetun piispainkokouksen asettaman niin sanotun Mustalan toimikunnan jo vuonna 1949 laatimaa mietintöä siitä, millaista avioliitto- ja perhe-elämään liittyvää ennaltaehkäisevää toimintaa kirkko voisi järjestää yleisen julistus- ja opetustyön, sielunhoidon ja varsinaisen avioliittoneuvonnan yhteydessä. Laajennettu piispainkokous käsitteli mietintöä 13.5.1952, jolloin se päätettiin painattaa nimellä ”Kirkko ja perhekasvatus”. Lopullisen hyväksynnän mietintö sai laajennetussa piispainkokouksessa 9.-10.12.1952. (Viika 1994, 29-38.)

Kirkon perheneuvonnan kehittymisen kannalta edellä mainittu mietintö oli merkittävä, sillä siinä otettiin kantaa avioliittoon ja perhe-elämään liittyviin kysymyksiin. Tärkein sisältö oli kuitenkin Mustalan komitean mietinnön tekemät ehdotukset, joista keskeisin oli ehdotus palkata sihteeri avioliittoneuvonnan seurakunnalliseen johtamiseen. Sihteerin tehtävänä olisi kehittää avioliittoneuvontaa, eikä hänen tehtäviinsä kuuluisi asiakaspalvelua lainkaan. Vuoden 1952 lopulla päätettiin muuttaa avioliittoneuvonnan johtajan virka kirkon avioliittoasiain sihteerin viraksi, ja vuoden 1953 alusta alkaen kirkon avioliittoasian sihteerin virkaa alkoi hoitamaan Matti Joensuu. Helsingin avioliittoneuvonnan johtajan toimeen valittiin Ilmari Soisalon-Soininen. (Viika 1994, 38-40.)

Vuoden 1953 alussa Helsingin seurakunnat perustivat Perheasiain neuvottelukeskukseen (Joensuu 1976, 13), jolloin niissä tehtävää työtä alettiin yleisesti kutsua perheneuvonnaksi (Joensuu 1994, 122). Saman vuoden loppupuolella Suomen Kirkon Seurakuntatoiminnan Keskusliiton (SKSK) johtokunta asetti toimikunnan valvomaan ja ohjaamaan avioliittoneuvontatyötä. Pian toimikunnalle alettiin kuitenkin kaivata virallisempaa asemaa kirkon organisaatiossa, ja 16.5.1956 laajennetussa piispainkokouksessa nimettiin Kirkon perheasiain toimikunta, jonka tehtävänä olisi johtaa kirkon avioliitto- ja perhekasvatustyötä. Näin avioliittoneuvonnasta tuli virallisesti osa kirkon toimintaa. (Viika 1994, 41-43.)

1950-luvun kuluessa toiminta laajeni, kun uusia neuvottelukeskuksia perustettiin Lahteen, Turkuun, Ouluun, Kotkaan ja Rovaniemelle. Vuosikymmenen päättyessä neuvottelukeskuksia oli seitsemän, ja niissä työskenteli yhteensä yhdeksän perheneuvojaa. (Viika 1994, 47.)

1950-luvulla perheneuvonta samaistui vahvasti sosiaalityöhön (Viika 1994, 54). Perheneuvojat opiskelivat yhdessä sosiaalityöntekijöiden kanssa social casework-menetelmää ja pyrkivät soveltamaan sitä perheneuvontatyöhön (Joensuu 1976, 15). Termi social casework käännettiin Suomessa henkilökohtaiseksi huolloksi (Kettunen 1990, 25), ja se perustui kahteen perusnäkemykseen. Ensinnäkin huomion kohteena on case, yksilöllinen ja ainutkertainen tapaus, joka ei ole ainoastaan toiminnan objekti vaan myös subjekti. Toinen perusnäkemys nojautuu tähän ajatukseen. Koska toiminnan tavoitteena ei ole pelkästään avun antaminen vaan myös asiakkaan omien voimavarojen aktivoiminen, niin menetelmänä toimii keskustelu, jonka avulla näiden voimavarojen käyttöönottamista pyritään tukemaan. Social caseworkin perusajatus ja menetelmät muistuttavat monilta osin nykyistä ratkaisukeskeistä lyhytterapiaa (Viika 1994, 52, 86).

2.2.3 Analyyttisten terapiamenetelmien kausi

1960-luvulla ilmeni monia voimakkaita ilmiöitä: elinkeinorakenne muuttui, elintaso kohosi, teollistuminen ja kaupungistuminen lisääntyivät, joukkotiedotusvälineet kehittyivät ja nuorisokulttuuri radikalisoitui (Viika 1994, 66-68, 70). Myös perhe-elämä kriisiytyi voimakkaasti (Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallitus 2010, 22), mikä ilmeni avioerojen määrän vuosittaisella kasvamisella 60-luvun edetessä (Viika 1994, 69).

1960-luvulla perheneuvonta kohtasi kritiikkiä muun muassa seuraavanlaisten kysymysten muodossa: missä määrin perheneuvonta on kristillistä toimintaa, nostetaanko keskusteluun uskonnollisia asioita ja rukoillaanko asiakkaiden kanssa. (Viika 1994, 80.) Perheneuvojen myös katsottiin eristäytyvän muista seurakunnan työntekijöistä (Viika 1994, 80; Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallitus 2010, 22). Kritiikistä huolimatta perustettiin uusia perheasiain neuvottelukeskuksia ja palkattiin uusia työntekijöitä: vuosikymmenen aikana Jyväskylä, Kuopio, Joensuu, Lappeenranta ja Vantaa saivat oman perheasiain neuvottelukeskuksensa (Viika 1994, 80-81).

Perheneuvonta sai uuden työtavan, kun vuoden 1964 alusta tulivat voimaan muutokset keskinäiseen sopimukseen perustuvaan asumuserosovittelulakiin. Muutosten myötä myös perheneuvojilla oli mahdollisuus toimia sovittelijoina. Muutos vaikutti myös käytännön työhön, sillä asumuserosovitteluasiakkaita tuli niin paljon, että se aiheutti ruuhkaa asiakastyöskentelyssä. (Viika 1994, 81-83.)

Perheneuvojille järjestettävää koulutusta kehitettiin 1960-luvulla. Uusille perheneuvojille oli järjestetty Helsingin neuvottelukeskuksessa 1950- ja 1960-luvun aikana noin puolen vuoden koulutus, joka koostui kurssista ja siihen liittyvästä harjoittelusta. Työntekijöiden vähäinen määrä aiheutti kuitenkin ongelmia koulutuksen järjestämiseen. Kun samaan ongelmaan törmättiin sairaalasielunhoidon koulutuksessa, niin tehtiin päätös yhteisestä koulutuskokeilusta. Ensimmäinen yhteiskurssi järjestettiin vuonna 1969. Kurssi oli merkittävä, sillä se toimii perustana nykyiselle perheneuvojen erikoistumiskoulutukselle (ks. luku 2.3). (Viika 1994, 84-85.)

1960-luvulla perheneuvonta sai vaikutteita nopeasti kehittyvästä psykoterapiasta. Analyttisen terapian teorian avulla voitiin tarkastella ja ymmärtää ihmisen psyyken toimintoja. Perheneuvojen koulutuksiin kutsuttiin luennoitsijoiksi psykoanalyttisesti orientoituneita terapeutteja. Tämä näkyi perheneuvojen työskentelytavassa: yksilöihin keskittymisen myötä asiakassuhteet pitenivät ja asiakaskierto väheni. (Viika 1994, 87-88.)

Vuosikymmenen lopulla perheterapeuttinen näkemys omaksuttiin perheneuvonnassa. Perheterapia perustuu ajatukseen perheestä ryhmädynaamisena yksikkönä, joten työskentely koko perheen kanssa koettiin tärkeänä. Perheneuvonnassa koko perheen kanssa työskentely jäi kuitenkin melko vähäiseksi, sillä ongelmana olivat useimmiten parisuhteen ongelmat, jolloin lasten mukaan ottaminen koettiin turhaksi. Sen sijaan pariskuntien kanssa työskentely lisääntyi. (Viika 1994, 92-93.)

2.2.4 Laajeneva perheneuvonta

Perheiden lisääntynyt avuntarve perhe-elämän ongelmissa näkyi perheneuvonnan laajenemisena 1970-luvulla. Vuosikymmenen aikana perustettiin kaksitoista uutta perheasiain neuvottelukeskusta ja 41 perheneuvojan virkaa, joten 1980-luvun vaihteeseen tultaessa perheasiain neuvottelukeskuksia oli 24 ja perheneuvojia 69. Myös perheneuvojien koulutuksessa tapahtui muutoksia: työnohjaus otettiin käyttöön ja sen kehittäminen aloitettiin. Lisäksi kirkon koulutuskeskus, sairaalasielunhoidon toimikunta ja perheasiain toimikunta alkoivat järjestää yhteisiä erikoistumiskursseja. (Viika 1994, 105-107.)

1970-luvulla myös perhekasvatus teki uutta tuloaan, mikä oli osittain seurausta siitä, että perhepoliittiset asiat nousivat esille laajemminkin yhteiskunnassamme. Tuolloin keskusteltiin esimerkiksi avioliittoon, seksuaalisuuteen ja aborttiin liittyvistä kysymyksistä. (Viika 1994, 106-107.)

Vuosikymmenen aikana 1960-luvun lopulla toimintaan rantautuneet perheterapiamenetelmät juurtuivat osaksi perheneuvontaa (Viika 1994, 130). Lisäksi alettiin panostaa ennaltaehkäisevään parisuhde- ja perhetyöhön (Suomen ev.lut.kirkon kirkkohallitus 2010, 23). Täten korjaavan työn lisäksi alettiin kiinnittää huomiota myös ongelmien ennaltaehkäisemiseen.

2.2.5 Menetelmät monipuolistuvat

Edellisellä vuosikymmenellä alkanut perheneuvonnan laajeneminen jatkui tultaessa 1980-luvulle: vuosikymmenen aikana toimintansa aloitti neljätoista perheasiain neuvottelukeskusta, jolloin neuvottelukeskusten määrä nousi 38:een ja perheneuvojien määrä 116:een. Luottamus työtä kohtaan oli kasvanut, mikä näkyi jatkuvana palveluiden kysynnän lisääntymisenä. Tilanne aiheutti perheneuvojille työpainetta, ja työntekijöiden jaksamiseen alettiin kiinnittää erityistä huomiota. (Viika 1994, 158-160.)

Vuonna 1964 voimaan tullut asumuserosovittelulaki kumottiin vuonna 1988 voimaan tulleella avioliittolain muutoksella. Lain mukaan sovittelun järjestämisestä vastaa sosiaalilautakunta, mutta sovittelua voivat antaa myös ne tahot, jotka ovat saaneet siihen lääninhallitukselta luvan. Perheasiain neuvottelukeskuksille tämä lupa on myönnetty. (Viika 1994, 83.)

Vuosikymmenen aikana otettiin käyttöön uusia koulutus- ja työskentelymenetelmiä, kun perhe- ja pariterapeuttinen työskentelytapa sai enenevässä määrin jalansijaa perheneuvojien toiminnassa. 1980-luvulla saatiin myös koulutusta ratkaisukeskeisessä lyhytterapiassa. Lisäksi perheneuvojien koulutus monipuolistui ja syventyi, mihin oli osittain syynä kansainvälisen vuorovaikutuksen lisääntyminen. (Viika 1994, 160-161.)

2.2.6 Perheneuvonnan asema vahvistuu

1990-luvun alun lama koetteli koko yhteiskuntaa ja siten myös perheitä. Laman vaikutusten kanssa kamppailevat ihmiset saivat perheneuvonnasta toivoa ja uskoa tulevaisuuteen. Asiakasmäärät kasvoivat, mikä aiheutti jonoja perheneuvonassa kautta maan. Myös asiakkaiden tulokset vaikeutuivat. Huonosta taloudellisesta tilanteesta huolimatta perheneuvontaan panostettiin: Suomeen perustettiin edelleen uusia neuvottelukeskuksia ja virkoja. (Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallitus 2010, 24.)

Perheneuvojien perheterapeuttista suuntautumista 1990-luvulla ei ole juurikaan tutkittu, mutta vaikutteita on saatu ratkaisukeskeisestä terapiasta, milanolaisesta systeemisestä perheterapiasta ja strukturaalisesta perheterapiasta. Ratkaisukeskeinen menetelmä oli kuitenkin keskeisin perheterapiasuuntaus 1990-luvun perheneuvonnassa. (Ruotsalainen 2002, 31-35.)

Perheneuvonnan kysynnän jatkuvasti kasvaessa alkoi toimikunta 2000-luvun alussa kartoittaa perheneuvonnan laajuutta ja mahdollisuuksia resurssien lisäämiseen. Vuonna 2003 piispainkokous asetti ylemmän korkeakoulututkinnon vaatimukseksi perheneuvojan perustutkinnolle, mikä vahvisti perheneuvonnan aseman kirkon perustehtävänä ja siten osana kirkon hengellistä työtä. (Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallitus 2010, 24.)

Tällä hetkellä perheasiain neuvottelukeskuksia on 43 ja perheneuvojia noin 170 (Puukko 2013, 36). Toive ja tarve toiminnan laajentamiseksi elää kirkossa: kirkon perheneuvonnan strategian (Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallitus 2010, 60) mukaan

strategisen tavoitteen, perheille oikea-aikaisesti avun antamisen, toteuttamiseksi tulee henkilöresursseja lisätä ja toimintaa laajentaa entisestään.

2.3 Perheneuvojien koulutus

Perheasiain neuvottelukeskusten henkilökunnan erikoistumis- ja täydennyskoulutuksesta vastaa kirkkohallituksen kasvatus- ja perheasiain yksikkö. Perheneuvojien pohjakoulutuksena on perheneuvontatyöhön soveltuva ylempi korkeakoulututkinto, joka useimmiten on teologin tai psykologin tutkinto. Lisäksi perheneuvojan tulee virkaan valituksi tullessaan sitoutua suorittamaan Kirkkohallituksen perheasiain yksikön järjestämä perheneuvojan erikoistumiskoulutus, joka suoritetaan työn ohessa ja jonka kesto on 2,5-3 vuotta. (Suomen ev.lut. kirkon internetsivut.) Perheneuvojan erikoistumiskoulutuksen sisältö on koottu taulukkoon 1.

TAULUKKO 1. Perheneuvojan erikoistumiskoulutuksen sisältö (Suomen ev.lut.kirkon internetsivut).

Elementti	Sisältö
Seminaarit (4x4päivää)	Sielunhoitosuhde, sielunhoitotyön teologiset perusteet ja menetelmät, pastoraalipsykologinen lähestymistapa, psyykkiset sairaudet, riippuvuudet ja perheväkivalta; vakavan sairauden, vammaisuuden ja kuoleman kohtaaminen.
Pari- ja perheterapian menetelmäjakso (6x2päivää)	Teoriaopiskelu, omien asiakastapausten työstäminen.
Seminaarit (5x2-3päivää)	Seksuaalisuus, perheasiain sovittelu, lapsen näkökulma, perheväkivalta, traumat.
Yksilötyönohjaus (väh. 100h)	Vaativan erityistason perheterapeutin antama yksilötyönohjaus.

TAULUKKO 1. Perheneuvojan erikoistumiskoulutuksen sisältö (Suomen ev.lut.kirkon internetsivut).

Elementti	Sisältö
Koulutuspsykoterapia (200h)	Sukupuutyöskentelynä toteutettava koulutuspsykoterapia.
Kurssikirjoitus	Käsittelee jotakin perheneuvojan työhön liittyvää erityiskysymystä.

Perheneuvojien erikoistumiskoulutus koostuu seminaareista, menetelmäopinnoista, työnohjauksesta, koulutuspsykoterapiasta ja kurssikirjoituksesta. Koulutuksen laajuus on 60 opintopistettä (Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallitus 2010, 30), ja se antaa oikeuden sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviran myöntämään psykoterapeutin ammattinimikkeeseen (Suomen ev.lut.kirkon internetsivut). Usein perheneuvojat ovat suorittaneet myös pari- ja perheterapia-, seksuaaliterapia- tai traumaterapiakoulutusta (Suomen ev.lut.kirkon kirkkohallitus 2010, 29).

3 OHJAUS AUTTAMISTYÖNÄ

3.1 Auttamistyön käsite

Martti Lindqvist (2006) on teoksessaan *Auttajan varjo: pahuuden ja haavoittuvuuden ongelma ihmistyön etiikassa* käsitellyt auttamistyötä ja auttamista. Hän määrittelee auttamisen ”tukea antavaksi toiminnaksi tilanteessa, missä ihminen kokee itsensä kyvyttömäksi selviytymään omin avuin jostakin ongelmastaan” (Lindqvist 2006, 17-18). Auttaminen voi olla joko vapaaehtoista tai työn nimissä tapahtuvaa toimintaa ongelman ratkaisemiseksi tai seurauksien lievittämiseksi, jolloin sitä kutsutaan auttamistyöksi (Lindqvist 2006, 18). Näin ollen perheneuvontaa voidaan kutsua auttamistyöksi, ja perheneuvoja ammattiauttajiksi. Auttaminen voi olla osa päivittäistä työnkuvaa, kuten esimerkiksi lääkäreillä ja psykologeilla, tai sisältyä työhön implisiittisesti, kuten esimerkiksi opettajan ja poliisin työssä (Howe 2005, 1). Lindqvistin mukaan myös kasvatus on auttamista, jossa toisten tuella ja opastuksella pyritään saavuttamaan kasvupäämäärä. (Lindqvist 2006, 18.)

Auttamisen keskeistä ideaa voidaan Lindqvistin (2006, 21-22) mukaan hahmotella seuraavasti:

- 1) Ollessaan avuton ihminen tarvitsee välineitä itsensä ja elämänsä ymmärtämiseen. Ihmisellä on oltava tietoa elämäänsä vaikuttavista asioista, mutta lisäksi kyky ymmärtää tuota tietoa ja nähdä se osana oman elämänsä kokonaisuutta.
- 2) Auttamisessa on kyse tärkeiden sisäisten ja ulkoisten voimavarojen vapauttamisesta. Auttamistilanteessa autettavan asiat ovat usein solmussa, eikä hän omin voimavaroin kykene ratkaisemaan tilannetta. Auttajan tehtävänä on olla mukana avaamassa näitä solmuja.
- 3) Auttaminen on suostumaan opettelua. Yhtäältä on suostuttava autettavaksi, toisaalta myös suostuttava hyväksymään auttamisen lopputuloksena oleva tilanne.
- 4) Auttamisen tavoitteena on autettavan positiivinen suhde itseensä. Ihmisen tulisi hyväksyä itsensä ehdoitta.

- 5) Kysymys on elämän asettaman haasteen hyväksymisestä. Haaste voi olla vaikea, sillä yleensä löytyy mahdollisuus muutokseen, joka kuitenkin edellyttää jostakin luopumista.

Kuten aiemmin todettiin, niin auttaminen voi olla joko vapaaehtoista tai ammatillista. Tässä tutkimuksessa keskitytään kuitenkin ammatilliseen auttamiseen, sillä perheneuvojat ovat ammattiauttajia: he ovat kouluttautuneet auttajiksi. Koulutuksen avulla tuetaan auttamistyön rajojen löytymistä ja niistä kiinnipitämistä (Mattila 2007, 38).

Auttamistyön lähtökohtana toimii humanistinen ihmiskäsitys, joka korostaa ihmisen kykyä kehittyä ja muuttua (Hurtig & Laitinen 2002, 11). Auttamistyössä vaikuttavat myös kansainväliset ihmisoikeussopimukset: työssä korostetaan jokaisen ihmisen ainutlaatuisuutta yksilönä sekä hänen oikeuksiensa turvaamista (Pohjola 2002, 45). Perheneuvonnassa lähtökohtana toimivat lisäksi kymmenen käskyä ja kultainen sääntö (ks. luku 3.1).

Auttamisen perusedellytyksenä on ihmisistä välittäminen (Pohjola 2002, 52), mikä on keskeinen lähtökohta niin perheneuvonnassa kuin kaikessa muussakin auttamistyössä. Auttamistyössä pyritään vaikuttamaan tekijöihin, jotka estävät tai heikentävät ihmisen elämänhallintaa (Virjonen 1994, 50) ja siten hänen hyvinvointiaan. Näin ollen auttamistyön keskeisimpänä tavoitteena voitaisiin pitää ihmisen elämänhallinnan lisääntymistä tai paranemista. Elämänhallinnalla tarkoitetaan ihmisen suhdetta elämänsä kokonaisuuteen. Se on subjektiivinen tunne siitä, että ihminen kykenee vaikuttamaan omaan elämäänsä. Elämänhallintaan sisältyy myös ihmisen kyvyt ja henkiset voimavarat. (Virjonen 1994, 38.)

Ammatillisesti auttamisrooleille on tavallista ihmisten henkilökohtaisiin tarpeisiin vastaaminen, sisäisiltä ja ulkoisilta riskeiltä turvaaminen, kriisitilanteiden läpikäymisen helpottaminen ja ihmisten avuttomuuden vähentäminen. Näiden toimien mahdollistamiseksi on auttajan usein ainakin jossakin vaiheessa oltava henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa autettavan kanssa. Tämä auttamissuhde toimii auttajalle sekä työkenttänä että -välineenä, sillä yhtäältä suhteeseen peilautuu asiakkaan maailma ja toisaalta sen avulla pyritään asetettuihin tavoitteisiin. (Lindqvist 2006, 46-47.)

Auttamistyössä auttajan persoona toimii tärkeimpänä työvälineenä. Lindqvistin (2006, 72) mukaan auttajan persoona on ”elävä peili ja ikkuna autettavan maailmaan”.

Tällä tarkoitetaan sitä, että autettavan on auttajan kautta mahdollista nähdä itsensä uudessa valossa. Toisaalta auttajan voidaan nähdä toimivan tunnepeilinä sekä autettavana että kaikissa autettavalle tärkeissä vastarooleissa, kuten esimerkiksi puolisona, siskona, vanhempana tai vihamiehenä. Tällöin autettava heijastaa näissä suhteissa kokemiaan tunteitaan auttajaan. (Lindqvist 2006, 72.)

Auttajan persoona voi toimia myös ihmisen mallina autettavalle: auttajan avulla autettava voi saada toivoa sekä uskoa elämään ja selviytymiseen. Lisäksi persoonansa kautta auttaja on osallisena autettavan elämässä, saa hänessä aikaan tunteita ja mielikuvia sekä vastaanottaa tämän hätää. (Lindqvist 2006, 73.) Tämän mahdollistamiseksi auttajan on auttamissuhteessa oltava aito, empaattinen ja kunnioittava asiakasta kohtaan. Näitä auttamissuhteelle keskeisiä ominaisuuksia voidaan myös kuvata termillä aktiivinen kuunteleminen. (Nelson-Jones 2005, 9.)

Carl Rogers (1958) on korostanut aitouden merkitystä auttamistyössä. Hän käyttää englanninkielistä termiä *congruent* viitattaessaan auttajan toiminnan aitouteen. Aitoudella hän tarkoittaa, että auttajan tulee tiedostaa ja hyväksyä omat tunteensa ja asenteensa, minkä seurauksena hän on kokonaisvaltainen sillä hetkellä ja voi olla sellainen kuin sisimmässään on. Tämänkaltaisen aitous synnyttää Rogersin (1958) mukaan muissa ihmisissä luottamusta, mikä on keskeistä auttamissuhteen toimivuuden kannalta. Aitouden merkitys ei ole tärkeä ainoastaan terapia- ja ohjaussuhteessa, vaan Rogers (1967) näkee aitouden keskeisenä elementtinä myös opettajan ja oppilaan välillä: oppilas kasvaa, kun hän on kontaktissa sellaisen ihmisen kanssa, joka on aidosti oma itsensä.

Persoonan käyttäminen työvälineenä mahdollistaa monia auttamistyölle olennaisia asioita. Sen avulla auttamissuhteeseen tuotetaan herkkyyttä, intuitiivisuutta ja spontaaniutta. Tällöin tilanteet muodostuvat luonnollisiksi, eikä auttajan tarvitse turvautua tekniikoihin ja teorioihin. Persoonansa käyttämällä auttaja pääsee lähemmäs autettavan maailmaa, koska ei tarvitse piiloutua tiukan ammattiroolin taakse. Vuorovaikutustilanne on luonnollinen, sillä molemmat osapuolet ovat sekä antajan että saajan rooleissa, ja tämän vastavuoroisuuden vuoksi myös vallankäytön ongelma helpottuu. (Lindqvist 2006, 76.)

Monissa tilanteissa auttamistyö on keskustelua; näin on myös perheneuvonnan kohdalla. Tällöin auttaminen tapahtuu vuorovaikutuksen kautta, jolloin autettava ei ole ainoastaan toimenpiteiden kohteena, vaan myös toiminnan subjektina. (Jokinen, Suoninen & Wahlström 2000, 17.) Auttaja ja autettava yhdessä keskustellen pyrkivät

ratkaisemaan autettavan ongelman. Auttajan tehtävänä on sekä ihmisyyttään että asiantuntijuuttaan käyttäen tuoda esiin uusia näkökulmia ja mahdollisuuksia (Kiikkala 2008, 25).

3.2 Ohjauksellinen auttamistyö

Kuten edellä on tullut ilmi, niin auttamistyötä tekevät monen alan ammattilaiset. Jatkossa rajaankin auttamistyön koskemaan ainoastaan ohjaustyötä, sillä ajattelen perheneuvonnan ammatillisena keskusteluapuna olevan eräänlaista ohjauksellista auttamistyötä. Viittaan jatkossa autettavaan termillä asiakas, sillä se kuvaa paremmin yksilön roolia aktiivisena toimijana perheneuvonnassa.

3.2.1 Mitä ohjaus on?

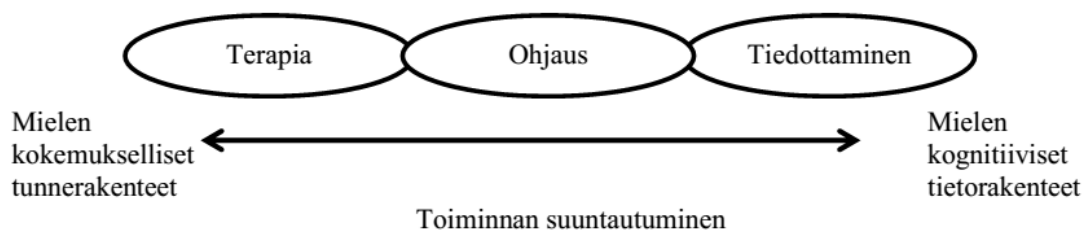
Niin suomalaisessa kuin kansainvälisessäkin kirjallisuudessa ei ole tarkasti kyetty määrittelemään, mitä ohjaus on. Kansainvälisessä kirjallisuudessa ohjauksen ja terapian teorit ja menetelmät esitetään samoina, mikä on entisestään hämärtänyt käsitystä ohjauksen luonteesta. (Latomaa 2011a, 47.) Ohjauksen ja terapian välistä rajanvetoa on kuitenkin yritetty tehdä monin eri tavoin. Erään jaottelun mukaan ohjausta tehdään terveiden ja terapiaa sairaiden ihmisten kanssa. Toisen erottelun mukaan ohjaus on informatiivista ja koulutuksellista, terapia sen sijaan helpottavaa (engl. *facilitative*) toimintaa. Kolmas erottelu perustuu toimintaympäristön eroihin: sairaaloissa ja muissa terveydenhuollon konteksteissa tapahtuva toiminta olisi terapiaa ja erottautuisi siten ohjauksesta. Neljännen erottelun mukaan ohjaus ja terapia voitaisiin erottaa toisistaan ajallisen jatkumon ääripäihin. Tällöin lyhytaikainen, tilannesidonnainen toiminta olisi ohjausta ja syvällinen, pidempikestoinen toiminta terapiaa. (Sharf 2012, 4.) Kuitenkin myös Sharf (2012) käyttää teoksessaan termejä ohjaus ja terapia synonyymeinä. Osagu ja Omolayo (2013, 173) toteavatkin, että yritykset psykoterapian ja ohjauksen erottamiseksi toisistaan eivät ole olleet kovin onnistuneita.

Kaikkien edellä mainittujen tarkastelutapojen näkökulmasta myös perheneuvonnan luokittelu joko terapiaksi tai ohjaukseksi on hankalaa. Perheneuvonnassa ei ole väliä sillä, onko ihminen terve vai sairas, mutta se on kuitenkin helpottavaa toimintaa, minkä vuoksi sen voisi ajatella olevan lähempänä terapiaa. Sitä ei

kuitenkaan toteuteta terveydenhuollon piirissä eikä se useinkaan ole kovin pitkäkestoista, joten näistä näkökulmista se on lähempänä ohjausta.

Vaikka kansainvälisessä kirjallisuudessa kunnollista eroa ohjauksen ja terapian välille ei ole tehty, niin Suomessa ohjaus on kuitenkin selkeämmin erotettu terapiasta. Muun muassa Onnismaa (2007, 29) toteaa, että ohjaus ei ole terapiaa, sillä ohjauksen tehtävä ei ole parantaa, toisin kuin terapian. Hän kuitenkin näkee ohjaajan ja terapeutin tehtävät samansuuntaisina: molempien tulee auttaa asiakkaitaan omien kykyjensä tunnistamisessa. (Onnismaa 2007, 29.)

Terapian lisäksi ohjausta on tavallisesti tarkasteltu myös suhteessa tiedottamiseen ja neuvontaan (Latomaa 2011a, 47). Tiedottamisella tarkoitetaan toimintaa, jonka tarkoituksena on antaa asiakkaalle hänen tarvitsemiaan tietoja. Tämä tarkoitus on myös neuvonnalla, mutta se eroaa tiedottamisesta siten, että se on tiedottamista vuorovaikutteisempaa toimintaa. (Onnismaa 2007, 23, 25.) Tarkasteltaessa ohjausta suhteessa terapiaan ja neuvontaan (tiedottamiseen) se on sijoitettu terapian ja tiedottamisen välille kuvion 1 mukaisesti (Latomaa 2011b, 11).

KUVIO 1. Ohjauksen suhde psykoterapiaan ja tiedottamiseen Latomaan (2011b, 12) mukaan.

Suomalaisen ohjauksen taustalla on amerikkalainen ja brittiläinen counselling-perinne, joka on alunperin ollut ammatinvalintaan tarjottua apua. Counsellingilla, joka käännetään tavallisesti sanalla ohjaus, tarkoitetaan yleensä ihmisten erilaisiin elämäntilanteisiin liittyvien ongelmien käsittelyä. Myös counselling on alusta alkaen erotettu selkeästi psykoterapiasta. Niillä on kuitenkin paljon yhteistä: molemmat ovat institutionaalisen kohtaamisen muotoja ja keskustelukäytäntöjä, joiden tavoitteena on auttaa ihmisiä ongelmien ratkaisemisessa ja omien voimavarojensa hyödyntämisessä. (Vehviläinen 2001, 14-15.)

Sanna Vehviläinen (2001, 15) tarkoittaa counsellingilla vakiintunutta auttamiskäytäntöä, jossa ammattiauttaja tarjoaa apuaan ihmisille erilaisissa ongelmallisissa elämäntilanteissa. Sen taustalla on jokin psykologinen ajattelutapa, jonka kautta toimintaa jäsennetään. Tämä pätee monilta osin myös suomalaisen ohjaustyöhön. Vehviläisen (2001, 15) mukaan counsellingin ja ohjauksen suurin ero on se, että counselling palveluna ja ammattikäytäntönä tähtää selkeämmin ongelmien ratkaisuun, kun taas ohjaus on ennemminkin eri ammattikäytäntöjen piirteitä yhdistelevä työ- ja lähestymistapojen joukko, jonka keskiössä eivät välttämättä ole ihmisten ongelmat. Vehviläinen (2014, 199) huomauttaa myös, että ammattilaiset saattavat käyttää työssään ohjauksen periaatteita, vaikeivat toimintaa ohjaukseksi kutsuisikaan – tärkeämpää on toiminnan sisältö kuin sen nimi.

Peavy (1999, 28) toteaa, että ”ohjaus on suoraan tavallisten ihmisten sosiaalisessa elämässä kohtaamien ongelmien ratkaisemiseen tähtävää toimintaa”. Ohjaus toimintana perustuu vapaaehtoisuuteen ja aktiivisuuteen: asiakas itse hakee apua ongelmaansa ja toimii aktiivisesti yhteistyössä ohjaajan kanssa ongelman ratkaisemiseksi (McLeod 2009, 6-7). Ohjaukseen tulevalle asiakkaalla on aina jokin tavoite tai ajatus siitä, miten hän haluaisi asioiden olevan (McLeod & McLeod 2011, 72). Tavoite voi olla esimerkiksi tietyn ongelman ratkaiseminen, itsensä hyväksyminen, ajattelutapojen muutos tai itsensä toteuttaminen (McLeod 2009, 16). Ohjaajan tehtävänä on auttaa asiakasta kohti haluttua tavoitetta ja täten tehdä ohjaus tarpeettomaksi. McLeodin (2009, 8) mukaan ohjauksen mahdolliset lopputulemat jakautuvat kolmeen laajaan kategoriaan, jotka ovat ongelman ratkaiseminen, oppiminen ja sosiaalinen inkluusio.

3.2.2 Ohjaus metateoreettisesti tarkasteltuna

Timo Latomaa (2008, 2011) on tarkastellut kasvatopsykologiaa koskevissa kirjoituksissaan ohjausta ja sen luonnetta viiden metateorian kautta. Hänen systemaattinen jäsennyksensä tarjoaa kattavan pohjan ohjauksen teoreettiseen tutkimiseen ja siten mahdollistaa myös perheneuvonnan tarkastelun ohjauksellisesta näkökulmasta.

Latomaa (2011a) tarkastelee ohjausta psykologisesta ja pedagogisesta näkökulmasta. Niiden avulla voidaan Latomaan (2011a, 48) ymmärtää ohjausta toimintana ja erottaa se muusta toiminnasta. Psykologiatieteen tutkimuskohteena on

ihmisen kokemuksista ja merkityksistä rakentunut subjektiivinen kokemus ja toiminnan subjektiivinen mielekkyys (Latomaa 2006, 379). Ihmisen mieli rakentuu merkityksellistämisen kautta: ihminen pyrkii ymmärtämään sitä maailmaa, jossa hän elää. Pedagoginen toiminta on toimintaa, jonka tehtävänä on tukea tätä pyrkimystä. Pedagoginen toiminta on siten mieltä rakentavaa, sen rakentumista edesauttavaa ja mahdollistavaa. (Latomaa 2008, 375, 380.) Nämä ajatukset toimivat lähtökohtana ohjauksen tarkastelussa.

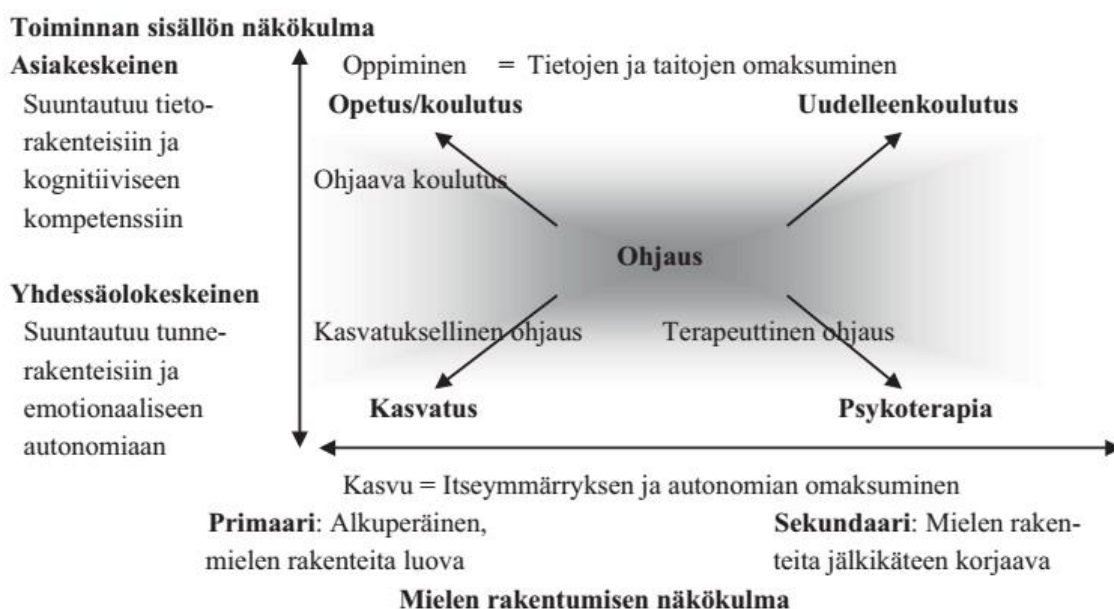
Latomaan (2011b, 13) esittelemän metateoria I:n mukaan ohjaus on pedagogista toimintaa, jonka tavoitteena on ymmärtää asiakasta ja tämän elämäntilannetta, ja tätä ymmärrystä asiakkaalle välittämällä edesauttaa ja tukea asiakkaan käsitys-, ymmärrys- ja toimintakykyä. Latomaa (2008, 385) täsmentää käsitystään metateorialla III, jonka mukaan kaiken toiminnan, siis myös ohjauksen, tulee sisältää seuraavat periaatteet ollakseen pedagogista:

1. Ymmärryksen kyvyn periaate: Luottamus siihen, että asiakas kykenee ymmärtämään maailmaa ja itseään sekä kykenee toimimaan itsenäisesti.
2. Ymmärryksen välittämisen periaate: Ymmärrys siitä, että asiakkaan itseymmärryksen rakentuminen edellyttää ymmärryksen välittämistä. On ymmärrettävä toisen puolesta.
3. Ymmärtämisen lähtökohtien periaate: Ymmärrys siitä, että ohjauksen lähtökohtana on oltava asiakkaan senhetkinen kyky ymmärtää itseä ja toimia maailmassa. Tämän periaatteen tärkeyttä ohjauksessa korostaa myös Pekkari (2008, 19-20).
4. Parempaan ymmärryksen periaate: Ajatus siitä, että asiakkaalla on mahdollisuudet parempaan itseymmärrykseen ja lisääntyneeseen autonomiaan. Tätä periaatetta puoltaa myös ihmisen kykyä kehittyä ja muuttua korostava humanistinen ihmiskäsitys (Hurtig & Laitinen 2002, 11).

Toiminnan noudattaessa näitä periaatteita se on pedagogista ja mahdollistaa, edesauttaa ja tukee mielen rakentumista eli parantaa asiakkaan ymmärrystä ja toimintakykyä (Latomaa 2011b, 16). Tämä periaate koskee ohjauksen lisäksi myös kaikkea muuta pedagogista toimintaa, kuten kasvatusta, opetusta ja terapiaa. Mutta miten erilaiset pedagogisen toiminnan muodot voidaan erottaa toisistaan?

Latomaa (2008, 387) erottelee metateorian IV avulla erilaiset pedagogisen toiminnan muodot sen mukaan, mihin mielen rakenteisiin toiminta sisällöllisesti

suuntautuu. *Asiakeskeinen toiminta* on kognitiivista, tietoa antavaa, ja suuntautuu siten mielen tietorakenteisiin. *Yhdessäolokeskeisen toiminnan* sisältö on emotionaalista ja kokemuksellista. Keskeistä on tuen antaminen, ja toiminta suuntautuu mielen tunnerakenteisiin. Pedagogista toimintaa voi jaotella myös mielen rakentumisen näkökulmasta. Toiminta voi silloin olla joko *uusien rakenteiden muodostumista mahdollistavaa (primaaria)* tai *mielen rakenteita jälkikäteen korjaavaa (sekundaaria)*. Näiden näkökulmien avulla voidaan kuvata erilaisia pedagogisen toiminnan muotoja, joita ovat opetus, uudelleenopetus, kasvatus ja psykoterapia. Ohjauksen suhde näihin pedagogisen toiminnan muotoihin on esitetty kuviossa 2.

KUVIO 2. Ohjauksen suhde eräisiin pedagogisen toiminnan muotoihin (Latoma 2011a, 52).

Ohjaus voidaan siis näiden näkökulmien avulla määritellä liikkumiseksi kasvatuksen, terapian, opetuksen ja uudelleenopetuksen välisessä kentässä asiakkaan tarpeiden mukaisesti. Se saattaa saada piirteitä kustakin niistä, mutta ei kuitenkaan ole koskaan yhtä niiden kanssa. (Latoma 2008, 388.) Tämän tarkastelun mukaan ohjauksen ja terapian käyttäminen synonyymeinä on harhaanjohtavaa, vaikka ohjausta koskevassa kirjallisuudessa näin joskus tehdäänkin (esim. Sharf 2012).

Metateoria II täsmentää ohjausta suhteessa muihin pedagogisen toiminnan muotoihin maailmasuhteiden avulla. Latoma (2008, 375) mukaan ihminen psyykkisenä olentona on kokemuksellisessa eli merkityksiä antavassa suhteessa

maailmaan. Toisin sanoen ihminen kokee ja yrittää ymmärtää maailmaa, jossa hän elää. Mutta mitä ovat ne maailmat, johon ihminen on suhteessa ja joita hän yrittää ymmärtää?

Niiniluoto (1990, 14-37 ja 2003, 29-30) on jakanut todellisuuden kolmeen erilaiseen maailmaan. Maailma 1, luonto, käsittää konkreettiset fysikaaliset objektit ja tapahtumat. Maailma 2, psyyke eli ihmismieli koostuu subjektiivisista kokemuksista ja tiloista. Maailma 3 on kulttuurin ja yhteiskunnan maailma, johon sisältyy ihmisen toiminnan luomat konkreettiset ja abstraktit asiat. Samantyyppiseen jaotteluun on päätynyt Habermas (1979, 66-68): hän on nimennyt maailmat nimillä ulkoinen maailma, sisäinen maailma ja sosiaalinen maailma. Lyhyesti voisi sanoa, että maailmat ovat luonto, minä ja kulttuuri. Perheneuvonnan näkökulmasta maailmoihin voisi lisätä vielä elämäkatsomuksellisen maailman, johon sisältyy uskontoon ja maailmankatsomukseen liittyvät asiat.

Maailmasuhteiden avulla voidaan erottaa toisistaan konkreettiseen luonnon maailmaan liittyvien tietojen ja taitojen omaksuminen (oppiminen), itseymmärryksen omaksuminen (kasvu) ja kulttuurin omaksuminen (sosiaalistuminen). Näiden pohjalta voidaan pedagogisena toimintana erottaa toisistaan

- 1) opettaminen, joka suuntautuu luontoon liittyviin tietoihin ja taitoihin,
 - 2) kasvatus, joka suuntautuu ihmisen sisäiseen mieleen ja itseymmärrykseen, ja
 - 3) sosiaalistaminen, joka suuntautuu kulttuurin arvoihin ja normeihin.
- (Latomaa 2008, 381-392.)

Edellä mainitut pedagogisen toiminnan muodot pyrkivät kukin omalta osaltaan mahdollistamaan, tukemaan ja edesauttamaan ihmisen kykyjen rakentumista. Maailmasuhteiden ja metateorian II mukaan ohjaus on liikkumista opettamisen, kasvatuksen ja sosiaalistamisen välisessä kentässä sen mukaan mihin maailmasuhteeseen asiakkaan tarpeet liittyvät. (Latomaa 2011b, 20.) Perheneuvonnassa läsnä oleva elämäkatsomuksellinen maailma tuo tähän kuvioon vielä oman lisänsä, jolloin sielunhoito voitaisiin nähdä yhtenä toimintamuotona opettamisen, kasvatuksen ja sosiaalistamisen rinnalla.

Latomaa (2011b) tarkastelee metateoriassa V ohjausta tarkastelutasojen näkökulmasta, joita ovat orientaation taso, muodon taso ja menetelmien taso. Niitä voidaan käyttää apuna tarkastellessa eri ohjausteorioita ja empiirisiä ohjaustilanteita sekä muodostettaessa omaa ohjausnäkemystä.

Ohjauksen orientaation taso on tarkastelun yleisin taso. Siihen sisältyy toiminnan lähtökohdat, perusteet ja perusolettamukset. Näitä ovat esimerkiksi ihmiskäsitys, maailmankuva, maailmankatsomus, eettiset kysymykset sekä käsitys ohjausprosessista, sen tavoitteista ja keinoista. Ohjauksellisia orientaatiota ovat esimerkiksi psykoanalyttinen, kognitiivinen ja humanistinen lähestymistapa. (Latomaa 2011b, 25-26.)

Ohjauksen muodon tasoon sisältyy ohjauksen ulkoiset puitteet ja rakenteet, joiden vuoksi ohjaus muodostuu tietynlaiseksi orientaatiosta riippumatta. Muodon taso määrittää esimerkiksi ohjauksen tehtävät, roolit, työskentelyperiaatteet ja etenemisen. Muodon tasoon kuuluvat esimerkiksi ohjausorganisaatio ja sen asettamat resurssit, ohjauksen rakenne ja sen tavoite. Esimerkkejä ohjauksen muodoista ovat yksilö-, pari-, ryhmäohjaus ja terapia, pitkäkestoinen ja lyhytterapia sekä ongelma-, ratkaisu- ja voimavarasuuntautunut ohjaus ja terapia. (Latomaa 2011b, 26-27.)

Ohjauksen menetelmien tasolla ohjausta tarkastellaan konkreettisimmin. Se sisältää ohjauksessa käytettäviä menetelmiä ja keinoja, joiden avulla ohjaaja pyrkii helpottamaan asiakkaan tilannetta. Menetelmät eivät ole sidottuja mihinkään tiettyyn ohjaukselliseen orientaatioon tai muotoon. Menetelmät voidaan jakaa ohjauksen rakenteen mukaan seuraavasti: yhteyden luominen, kuunteleminen, kysyminen, muutoksen helpottaminen ja päättäminen. (Latomaa 2011b, 27.)

3.2.3 Ohjauksen ulottuvuudet

Latomaan (2011b) mukaan ohjauksessa on aina mukana sekä terapeutin että opetuksellinen ulottuvuus. Näitä ulottuvuuksia käsitellään seuraavaksi.

Kaikkeen ohjaukseen sisältyvä terapeutin asenne tai ulottuvuus tarkoittaa ”yhdessäolokeskeistä, emotionaalisesti tukea-antavaa ja korjaavia vuorovaikutuskokemuksia toisen kanssa tarjoavaa asennetta asiakasta kohtaan” (Latomaa 2011b, 40). Terapeutin ulottuvuus voi olla mukana ohjauksessa hyvin vahvana, jolloin toimintaa voidaan kutsua terapeutiksi ohjaukseksi. Terapeutin ulottuvuuden tavoitteena on korjata vääristyneitä ja puutteellisia tunnerakenteita sekä tuottaa uusia, myönteisiä vuorovaikutuskokemuksia asiakkaan itsen rakenteissa. Itsen rakenne muodostuu kolmesta elementistä, joita ovat kokemus itsestä, kokemus toisesta ja kokemus toisen kanssa olemisesta. Terapeutin ulottuvuuden avulla asiakas voi muodostaa ja sisäistää myönteisiä mielikuvia näistä kokemuksista, minkä kautta asiakas

kasvaa psyykkisesti autonomiseksi ihmiseksi (vrt. elämänhallinta). Ohjaaja toimii mallina ja samaistumiskohteena itse-, objekti- ja vuorovaikutusmielikuvien ja –ideaalien rakentumisessa (vrt. persoonan käyttö auttamistyössä). (Latomaa 2011b, 40.)

Ohjauksen terapeutin ulottuvuuden merkitys selkenee, kun tarkastellaan terapeutisia menetelmiä. Menetelmien intensiteetti muuttuu listan edetessä: ne on järjestetty hetkellistä emotionaalista helpotusta tuovista keinoista pysyvän muutoksen mahdollistaviin menetelmiin. Terapeutisia menetelmiä ovat:

- katarsis eli tunteiden purkamisen salliminen,
- suggestio eli uskomusten vahvistaminen,
- ohjaus ja neuvonta eli ratkaisun etsimisen periaatteiden pohtiminen ja antaminen,
- kokemusten tuottaminen eli korjaavien myönteisten vuorovaikutuskokemusten tarjoaminen, sekä
- ymmärtävä kuunteleminen, jonka tavoitteena on asiakkaas itseymmärryksen lisääntyminen. Ymmärtävä kuunteleminen voi olla informaation antamista, osoittamista, selventämistä tai tulkitsemista. (Latomaa 2011b, 41.)

Ohjauksen opetuksellinen ulottuvuus voi niin ikään olla mukana toiminnassa joko hyvin vahvasti tai heikosti. Mikäli opetuksellinen ulottuvuus on vahvasti mukana, voidaan toimintaa kutsua opetukselliseksi ohjaukseksi. Opetuksellinen ulottuvuus tarkoittaa asiakeskeistä ja informoivaa asennetta asiakasta kohtaan, ja se suuntautuu mielen kognitiivisiin tietorakenteisiin. Siinä tavoitteena on tuottaa asiakkaalle uusia, mielen tiedollisia rakenteita luovia vuorovaikutuskokemuksia. Mikäli pyritään korvaamaan vanhoja kognitiivisia rakenteita, on kyseessä uudelleen kouluttava ulottuvuus tai asenne. (Latomaa 2011b, 41-42.) Ohjauksen opetuksellinen ulottuvuus on huomioitu myös muussa suomalaisessa ohjauskirjallisuudessa: esimerkiksi Sanna Vehviläinen (2014, 177) erottaa ohjauksen opettamisorientaation muista ohjaustoimintaan sisältyvistä orientaatiotavoista.

Opetuksellisessa ohjauksessa ohjaaja toimii tiedon jakajana, kognitiivisten taitojen opettajana ja roolimallina tai samaistumiskohteena asiakkaalle. Ohjaaja käyttää didaktisia menetelmiä kehittääkseen asiakkaan kognitiivisia ja metakognitiivisia kompetensseja. Tavoitteena on asiakkaan kognitiivisten kykyjen, tietojen ja taitojen lisääntyminen (vrt. elämänhallinta). (Latomaa 2011b, 42.)

Terapeuttisen ja opetuksellisen ulottuvuuden tavoitteena on lisätä ihmisen autonomiaa ja kykyä ymmärtää itseään ja ympäröivää maailmaa, toisin sanoen parantaa ihmisen elämänhallintaa.

3.2.4 Ohjauksen perusmuodot

Edellisessä luvussa käsiteltiin ohjauksen kahta ulottuvuutta, terapeuttista ja ohjauksellista ulottuvuutta. Kun näihin lisätään luvussa 3.2.1 esitellyt kasvatus ja uudelleen koulutus, saadaan neljä ohjauksen perusmuotoa, joita ovat terapeuttinen ohjaus, opettava eli opetuksellinen ohjaus, kasvatuksellinen ohjaus ja uudelleen kouluttava ohjaus (Latoma 2011b, 56). Nämä ohjauksen perusmuodot on kuvattu kuviossa 3.

Ohjauksen sisällön näkökulma		
Asiakeskeinen Suuntautuu mielen tietorakenteisiin ja kognitiiviseen kompetenssiin	Opettava eli opetuksellinen ohjaus	Uudelleen kouluttava ohjaus
Yhdessäolokeskeinen Suuntautuu mielen tunnerakenteisiin ja emotionaaliseen autonomiaan	Kasvatuksellinen ohjaus	Terapeuttinen ohjaus
	Primaari: Uusia mielen rakenteita luova	Sekundaari: Vanhoja mielen rakenteita korjaava
	Mielen rakentumisen näkökulma	

KUVIO 3. Ohjauksen perusmuodot ohjauksen sisällön ja mielen rakentumisen näkökulmasta esitettynä Latomaata (2011b, 57) mukailten.

Ohjauksen sisällön näkökulmasta opettava ja uudelleen kouluttava ohjaus ovat asiakeskeisiä eli mielen tietorakenteisiin ja kognitiivisiin kykyihin suuntautuvia. Sen sijaan kasvatuksellinen ja terapeuttinen ohjaus ovat yhdessäolokeskeisiä, eli ne suuntautuvat mielen tunnerakenteisiin ja emotionaaliseen autonomiaan. Mielen rakentumisen näkökulmasta ohjauksen perusmuodoista opetuksellinen ja kasvatuksellinen ohjaus ovat primaaria, eli mielen rakentumista mahdollistavaa, edesauttavaa ja tukevaa toimintaa. Terapeuttinen ja uudelleen kouluttava ohjaus sen sijaan ovat sekundaareja, eli mielen rakenteiden korjaantumista mahdollistavia, edesauttavia ja tukevia toimintamuotoja.

Mikäli lisäämme tarkasteluun metateorian II mukaisen maailmasuhteiden näkökulman, saadaan näiden neljän muodon lisäksi vielä kaksi uutta ohjauksen perusmuotoa: primaari sosiaalistava ohjaus ja korjaava sosiaalistava ohjaus (Latoma

2011b, 57). Ohjausta toimintana voidaan siis tarkastella yhteensä kuuden perusmuodon avulla.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimustehtävä

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli kuvata kirkon perheneuvontaa toimintana ja sijoittaa se auttamistyön kentälle. Päättökysymyksenä oli: millaista auttamistyötä kirkon perheneuvonta on? Tähän pyrittiin vastaamaan seuraavien tutkimuskysymysten avulla:

- 1) Mitkä ovat perheneuvontatyön lähtökohdat?
- 2) Millaisia rooleja työntekijöillä ja asiakkailta on?
- 3) Mikä on työn tavoite?
- 4) Millaisia menetelmiä perheneuvojat käyttävät?
- 5) Mikä on perheneuvonnan suhde ohjaukseen?

Näihin kysymyksiin vastaamalla pyrittiin kuvaamaan perheneuvontaa toimintana. Peilaamalla näitä vastauksia Latomaan teoriaan ohjauksesta voidaan tutkia perheneuvontaan mahdollisesti sisältyviä ohjauksellisia elementtejä.

4.2 Tutkimusmenetelmä

Tämä tutkimus edustaa tyypillistä kvalitatiivista tutkimusta, mikäli sitä tarkastellaan Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2009, 164) listaamien kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypillisten piirteiden näkökulmasta. Tarkemmin määriteltynä tutkimusta voidaan kutsua kuvailevaksi laadulliseksi tutkimukseksi (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 139), sillä sen tavoitteena oli esittää kuvaus perheneuvonnasta toimintana.

Tutkimuksessa käytettiin tutkimusmenetelmänä teemahaastattelua. Puolistrukturoituihin haastattelumuotoihin kuuluvassa teemahaastattelussa käydään läpi tietyt teemat, mutta kysymysten muotoilussa ja järjestyksessä voi olla vaihtelua (Ruusuvoori & Tiittula 2005, 11). Noin tunnin mittaiset haastattelut suoritettiin ja äänitettiin perheneuvojien omissa työhuoneissa.

Teemahaastattelu sopii käytettäväksi silloin, kun vastaajien määrä on melko pieni (Metsämuuronen 2003, 189), kuten tässä tutkimuksessa. Teemahaastattelu myös lisää aineiston kokonaisvaltaisuutta ja tekee aineistonkeruusta systemaattisempaa, sillä loogisiin aukkoihin voidaan varautua ennalta (Patton 2002, 349). Nämä tekijät olivat

tärkeitä menetelmän valinnassa tutkimuksen avoimen lähtökohdan kannalta: koska tavoitteena oli kuvata perheneuvontatyötä ja sen keskeisimpiä elementtejä yleisesti, olisi avoimempi haastattelu voinut johtaa hajanaiseen informaatioon. Haastattelurunko on esitetty taulukossa 2.

TAULUKKO 2. Teemahaastattelun runko.

HAASTATTELURUNKO

Ammatti-identiteetti

Miten sinusta tuli perheneuvoja?

Millaisia vaiheita perheneuvojan urallasi on ollut?

Mitä perheneuvojien erikoistumiskoulutus on antanut sinulle?

Mitä sinulle merkitsee se, että olet kirkon työntekijä?

Millaisia ominaisuuksia perheneuvojalla tulisi mielestäsi olla?

Mitä asioita kuuluu perheneuvojan identiteettiin?

Työ ja menetelmät

Miten kuvailisit kirkon perheneuvontaa toimintana?

Mikä on työsi tavoite?

Millainen on työtapasi?

Millaisia menetelmiä käytät?

Millaiseksi asiakkaan ja työntekijän roolit muodostuvat pulman ratkaisemisessa?

Missä määrin taustaorganisaatio eli kirkko vaikuttaa työhösi?

Mikä tässä työssä on sinulle tärkeää/merkityksellistä?

Asiakkaat ja yhteistyötahot

Millaista asiakaskunta on?

Millaisia pulmia asiakkailla on?

Minkä pituisia asiakkuudet ovat?

Millaisia odotuksia asiakkailla on perheneuvontaan tullessaan?

Millaisen asiakkaan kanssa on helpointa/vaikeinta työskennellä? Miksi?

Millaisissa tilanteissa teet yhteistyötä muiden tahojen kanssa?

Haastattelurunkoon liittyen haluan tuoda ilmi kaksi seikkaa. Ensinnäkin, taustalla vaikuttava ohjauksellinen intressi ei näkynyt lainkaan haastattelussa, mikä oli tietoinen valinta. En halunnut käyttää termiä ohjaus, sillä uskoin sen johdattelevan haastateltavien vastauksia. Täten ohjauksellinen intressi nousi esille vasta aineiston analyysivaiheessa.

Toiseksi, tutkimuksen edetessä analyysivaiheeseen tutkimusongelman asettelu muuttui, ja haastattelun avoimen lähtökohdan vuoksi oli mahdollistaa jättää joitakin haastattelurungon osia pois analyysistä. Tätä valintaa ohjasi tutkimuksessa vaikuttanut ohjauksellinen intressi. Tämänkaltainen tutkimuksen eläminen on Eskolan ja Suorannan (1998, 16) mukaan mahdollista laadullisessa tutkimuksessa.

4.3 Tutkimuksen kohdejoukko ja aineiston keruu

Tutkimuksen kohdejoukko oli perheasiain neuvottelukeskuksissa työskentelevät perheneuvojat. Otannan suorittamisessa käytettiin harkinnanvaraista otantaa (Patton 2002, 240), jossa rajaus oli maantieteellinen. Tähän valintaan vaikuttanut keskeisin syy oli saavutettavuus ja halu tehdä haastattelut henkilökohtaisesti. Tutkimusta varten lähestyttiin siis sähköpostitse yhtätoista maantieteellisesti saavutettavissa olevaa perheneuvojaa, jotka oli mahdollista haastatella kasvotusten. Tämä tietoinen valinta vaikuttaa kuitenkin tutkimuksen yleistettävyyteen: harkinnanvaraista otantaa käytettäessä tutkimustulosten edustavuus ja yleistettävyys heikkenevät (Patton 2002, 241).

Yhdestätoista perheneuvojasta kuusi suostui osallistumaan tutkimukseen. Haastateltavien sukupuolet jakautuivat tasaisesti: heistä kolme oli naisia ja kolme miehiä.

Haastateltujen perheneuvojien ammatillisessa taustassa ei ollut suurta vaihtelua (ks. taulukko 3). Haastatelluista perheneuvojista neljä oli teologeja, joilla oli pappisvihkimys, yksi psykologi ja yksi teologi ilman pappisvihkimystä.

TAULUKKO 3. Haastateltujen ammatillinen tausta.

Ammatti	Henkilöä (N=6)
Pappi	4
Psykologi	1
Teologi	1

Kirkon järjestämään perheneuvojien erikoistumiskoulutukseen sitoutuminen on edellytyksenä virkaan valituksi tulemiselle. Haastatelluista perheneuvojista viisi oli suorittanut kyseisen koulutuksen ja yhdellä se oli kesken. Lisäksi monet perheneuvojat

olivat suorittaneet muita kursseja ja koulutuksia. Näihin koulutuksiin ei kuitenkaan kiinnitetty sen suurempaa huomiota, sillä tutkimuksen kannalta ne eivät olleet olennaisia.

Haastateltujen perheneuvojien työkokemus vaihteli haastattelujen teon ajankohtana muutamasta vuodesta kolmeenkymmeneen vuoteen. Haastateltujen työkokemuksen määrä on laskettu siitä, kun henkilö on ensimmäisen kerran työskennellyt perheneuvojana. Näin tehtiin myös sellaisissa tapauksissa, joissa kyse oli sijaisuudesta. Jotkut haastateltavista ehtivät tehdä useampia sijaisuuksia perheneuvojana ennen kuin tulivat valituksi vakinaiseen virkaan.

TAULUKKO 4. Haastateltujen työkokemus perheneuvojana.

Työkokemus perheneuvojana vuosina	Henkilöä (N=6)
alle 5	1
5-10	2
10-20	2
yli 20	1

Vaikka haastateltujen työkokemuksen määrä vaihteli reilusti, jakaantuivat haastatellut perheneuvojat työkokemuksen mukaan melko tasaisesti taulukon 4 mukaisesti.

4.4 Aineiston analyysimenetelmä

Tässä pro gradu-tutkielmassa käytettiin aineiston analyysimenetelmänä kvalitatiivista sisällönanalyysiä. Se on perusanalyysimenetelmä, joka soveltuu käytettäväksi kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91).

Tutkimuksessa tavoitteena oli kuvailla kirkon hallinnon alaisuudessa olevissa perheasiain neuvottelukeskuksissa tehtävää perheneuvontatyötä, ja pyrkiä sijoittamaan perheneuvonta auttamistyön kentälle. Tämä tavoite on linjassa Schreierin (2012, 3) näkemyksen kanssa, jonka mukaan sisällönanalyysin tavoitteena on systemaattisesti kuvata aineiston sisältöä ja merkitystä. Usein analysoitava materiaali on tekstiä, esimerkiksi aukikirjoitettu haastatteluaineisto, mutta se voi olla myös jotakin muuta, esimerkiksi visuaalista materiaalia. Tunnusomaista laadulliselle aineistolle kuitenkin on, että se on usein rikasta ja vaatii tulkintaa; silloin sisällönanalyysi onkin sopiva

menetelmä. (Schreier 2012, 1, 3.) Tässä tutkimuksessa materiaalina oli aukikirjoitetut perheneuvojien haastattelut.

Sisällönanalyysin teoreettista taustaa määrittävät Mayringin (2004, 267) mukaan seuraavat seikat:

- 1) Analysoitavaa materiaalia määrittää aina sen konteksti; sitä ei koskaan voida irrottaa siitä. Perheneuvonnassa tämä konteksti on kirkko, mikä on otettu huomioon aineiston analyysissa.
- 2) Sisällönanalyysin systemaattinen luonne muodostuu sen lainmukaisuudesta (etenee tiettyjen proseduurien mukaan), sen teoriariippuvuudesta (teoreettisesti tuetut kysymykset ja koodaussäännöt) ja sen asteittain etenevästä prosessista, jossa teksti hajotetaan havaintoyksiköiksi, joista pyritään luomaan erilaisia kategorioita.
- 3) Sisällönanalyysin tulisi olla niin validia, että riippumatta analyysin tekijästä tietyistä materiaalista tulisi saada samankaltaiset tulokset. Tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan tarkemmin luvussa 6.
- 4) Kvalitatiivisen sisällönanalyysin tarkoituksena ei ole etäännyttää itseään kvantitaativisista analyytisistä menettelytavoista, vaan yrittää sulauttaa ne analyysiprosessiin asianmukaisella tavalla.

Tutkimuksessa pyrittiin huomioimaan edellä mainitut seikat ja noudattamaan systemaattisuutta toimimalla aineistolähtöiselle sisällönanalyysille tyypillisten vaiheiden mukaan. Nämä vaiheet ovat Milesin ja Hubermanin (1994, 10) karkean jaottelun mukaan aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely sekä aineiston abstrahointi eli käsitteellistäminen.

Aineistossani havainto- eli analyysiyksikköinä toimivat tiettyyn teemaan liittyvät ajatukselliset kokonaisuudet. Analyysiyksikön valinnan jälkeen aineistoa alettiin pilkkoa osiin ja nostaa sieltä esiin erilaisia ilmauksia aineistolle asetettujen tutkimuskysymysten mukaisesti. Tätä vaihetta kutsutaan aineiston redusoinniksi eli pelkistämiseksi (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109).

Pelkistämävaiheen jälkeen ilmaukset järjestettiin erilaisiin kategorioihin niiden sisällön mukaisesti. Kategorioiden muodostamisen jälkeen niitä yhdisteltiin edelleen yläkategorioiksi. Tätä vaihetta kutsutaan klusteroinniksi eli ryhmittelyksi, ja sen tavoitteena on tiivistää aineistoa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110). Mayring (2004, 268) kutsuu tällaista menettelytapaa induktiiviseksi kategorian muodostukseksi (engl.

inductive category formation). Tässä analyysin vaiheessa tutkimuskysymykset tarkentuivat, ja tutkimuksen perusrakenne alkoi hahmottua.

Aineiston abstrahointivaiheessa tavoitteena on muodostaa aineistosta teoreettisia käsitteitä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111). Tätä ei kuitenkaan varsinaisesti tässä tutkimuksessa tehty, vaan saatuja ja nimettyjä kategorioita peilattiin Latomaan teoriaan ohjauksesta. Tällaista menettelytapaa kutsutaan teoriaohjaavaksi eli deduktiiviseksi sisällönanalyysiksi (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113).

Arvioitaessa käyttämäni analyysimenetelmää voidaan kiinnittää huomiota seuraaviin Mayringin (2004, 269) listaamiin seikkoihin:

- Kvalitatiivinen sisällönanalyysi on systemaattista ja sitä toteutetaan vakiintuneiden peräkkäisten vaiheiden kautta. Tämä tekee siitä läpinäkyvän, ymmärrettävän, helposti opittavan ja moniin tilanteisiin soveltuvan tutkimusmetodin.
- Tavallisesti analyysin keskiössä on käsitejärjestelmä (samoin kuin kvantitatiivisessa sisällönanalyysissa), mutta sitä voidaan arvioida jatkuvasti analyysin edetessä, mikä tekee siitä joustavan.
- Kvalitatiivisen sisällönanalyysin tiettyjen sääntöjen mukaan etenevä menettelytapa tekee siitä validin ja reliaabelin.

Systemaattisuuteen pyrittiin aineiston vaiheittaisella käsittelyllä eli toteuttamalla analyysia redusointi-, klusterointi- ja abstrahointivaiheiden kautta. Tutkimuksen lähtökohtana oli Latomaan teoria ohjauksesta, jonka sisältämään käsitejärjestelmään pyrittiin peilaamaan tässä tutkimuksessa saatuja tuloksia. Tutkimuksen luotettavuutta tarkastellaan tarkemmin pohdinta -luvussa.

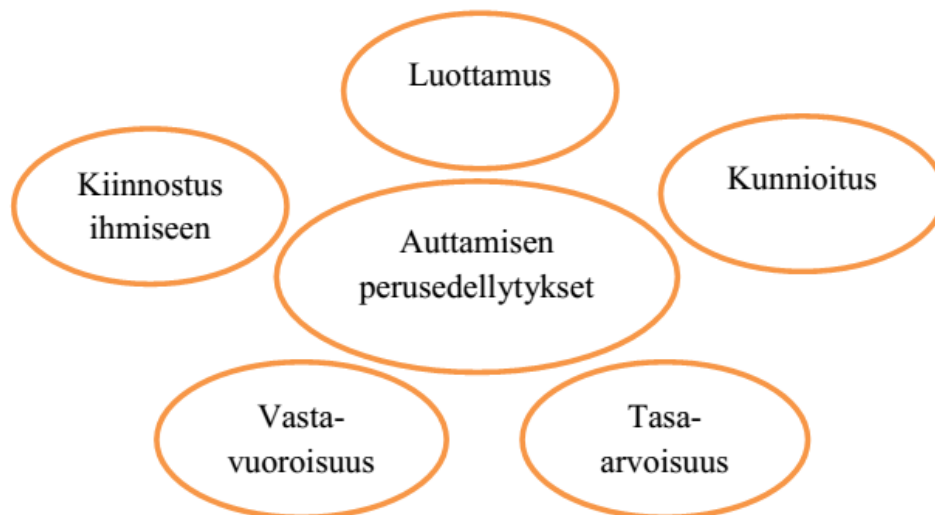
5 PERHENEUVOJIEN KÄSITYKSIÄ TYÖSTÄÄN

5.1 Perheneuvontatyön lähtökohdat

5.1.1 Auttamisen perusedellytykset

Vaikka haastattelussa ei suoranaisesti käsitelty perheneuvonnan lähtökohtia, nousivat työtä määrittävät perusolettamukset esille jokaisessa haastattelussa. Tässä luvussa käsitellään näitä perheneuvojen esiin nostamia perusolettamuksia ja lähtökohtia.

Perheneuvojat kuvasivat haastattelun kuluessa useaan otteeseen niitä tekijöitä, joihin heidän työnsä perustuu. Nämä tekijät olivat samoja kuin auttamistyöhön liittyvässä kirjallisuudessa yleensäkin. Käytän termiä auttamisen perusedellytykset kuvaamaan niitä perheneuvontatyölle keskeisiä ominaisuuksia, joita perheneuvojat toivat haastatteluissa esiin. Näitä ominaisuuksia olivat luottamus, kunnioitus, tasa-arvoisuus, vastavuoroisuus sekä kiinnostus ihmiseen, ja ne on koottu kuvioon 4.

KUVIO 4. Auttamisen perusedellytykset.

Perheneuvojat painottivat työssään erityisesti *luottamuksen* merkitystä. Luottamus nähtiin olennaisena osana onnistunutta työskentelyä, ja sen puuttumisen nähtiin vaikuttavan työskentelyn laatuun.

H2: Jos ei sitä [vuorovaikutusta] oo ja luottamusta, niin silloin se jää hyvin pinnalliseksi helposti.¹

Luottamuksen syntymisen edellytyksenä näytti olevan turvallisuuden kokemus:

H2: Et tuntee miten auttaa sitä asiakasta kokemaan olonsa turvalliseksi. Se turvallisuuden luominen on tärkeää.

H6: Pääperiaate on, että kun kohtaa semmosessa hyväksyvässä, turvallisessa, armollisessa ilmapiirissä, niin ongelmista syntyy ja asioista syntyy keskustelua, ja syntyy luottamuksellinen ilmapiiri, että ihmiset uskaltavat puhua oikeesti siitä, mikä mieltä painaa ja oikeesti omista ajatuksistaan.

Eräs perheneuvoja pohti luottamusta myös työn käytäntöjen näkökulmasta: heidän työssään luottamuksellisuutta lisää myös se, että asiakkaista ei tehdä minkäänlaisia kirjauksia käyntikertojen kirjaamista lukuun ottamatta.

H1: Elikkä meidän työ perustuu tavallaan tämmöseen, tietenkin kaikki terapiatyö pohjautuu luottamuksellisuuteen, mut siinä mielessä myöskin että meidän ei tarvii käyttää aikaa tämmösiin kirjaamiskäytäntöihin, et meidän asiakkaista ei ole olemassa mitään muuta kun sähkönen rekisteri, johon viedään hänen perustietonsa ja sitten ne käynnit.

Toinen keskeinen edellytys auttamistyölle oli *kunnioitus*. Perheneuvojien puheessa kunnioitus näyttäytyi perheneuvojien asenteena ja toimintana asiakasta kohtaan.

H1: Että niinku kaikkia ihmisiä kohdeltais jotenki niinku sillä tavalla kunnioittavasti ja arvostavasti.

Kunnioitus rinnastettiin myös sielunhoitoon siten, että sielunhoidollisuus merkitsee asiakkaan kunnioittamista ja hyväksymistä.

H5: Että se [sielunhoidollisuus] on enemmän semmonen kunnioittava asenne ja armollinen asenne. Ettei mee niinku päsmäröimään toisen elämään ja neuvomaan.

Perheneuvojien puheessa työn lähtökohtana näytti olevan myös *tasa-arvoisuus*. Tasa-arvoisuudella tarkoitettiin kahta seikkaa. Ensiksi, perheneuvojat eivät kokeneet asiakastapaamisessa olevansa ylempiä arvoisia asiakkaaseen nähden. Toiseksi, perheneuvojat näkivät kaikkien ihmisten yleensäkin olevan samanlaisia ja vertaisia

¹ Haastattelukatkelmista on poistettu täytesanat luettavuuden parantamiseksi.

toistensa kanssa. Tasa-arvoisuuden ajateltiin toteutuvan siis asiakastapaamisessa sekä laajemminkin elämässä.

H4: Mä aattelen niin, et mä oon ihmisenä ihmisten kanssa. Et mä en ajattele niin, että ihmiset tulevat viisaan terapeutin luo, joka antaa vastaukset [...]

H5: Jotenki siellä [perheneuvojien erikoistumiskoulutukseen kuuluvalla] sielunhoidon kurssilla oli musta hienosti jotenki sitä, mielenterveyden rikkoutumisen yhteydessä esimerkiksi, että ihminen on rikki ja säpäleinä, että se ei oo mielisairas, tai että on ne ihmiset, jotka on tuolla jotakin, vaan että siinä hirveen vahvasti tuli sitä kristillistä ihmiskuvaa myöskin, että me ollaan kaikki niitä. Me ollaan kaikki samassa veneessä.

Vastavuoroisuus työn lähtökohtana ilmeni perheneuvojien puheessa kuvauksena siitä, että jokainen on joskus avun tarpeessa. Ei siis ole olemassa vain auttajia ja autettavia, vaan roolit vaihtelevat elämäntilanteiden mukaan.

H3: Että mun yks keskeinen kulmakivi jotenki täs työajattelussa on se, että me autetaan vuorotellen toisiamme. Et nyt minä olen asiakkaitani varten ja jossain hetkessä minä olen jossakin asiakkaana, jopa niin että jos mulla on asiakkaana lääkäri tässä, niin mä joudun joskus käymään sen lääkärin luona omilla asioissani.

H5: Ja tietenkin oma terapiaki koulutuksessa, perheterapiakoulutuksessa, niin sekin toi enemmän sitä, että nämä on kaikki inhimillisiä asioita, joista me ollaan kaikki osallisia, että tässä nyt vaan koitetaan auttaa ihminen ihmistä.

Usein kuulee sanottavan, että jokin työ on kutsumusammatti. Usein tällaisia ovat niin kutsutut ihmissuhdeammattit, joissa kiinnostus ihmiseen on keskeisellä sijalla. Myös perheneuvojan työ vaikutti haastateltavien puheissa olevan kutsumusammatti.

H2: No, mä oon ollu hyvin motivoitunu tekemään tätä työtä. Ja jos mä ihan siihen alkuun, niin mulla oli ykkösvaihtoehto se, että mä saan tehdä teologina sielunhoitotyötä. Eli tää on just sitä, mitä mä haluan tehdä.

H5: Mulla oli koko ajan sellanen, että mä haluan perheneuvojaksi, pitkin matkaa.

Osa perheneuvojista ei puhunut varsinaisesti kutsumuksesta, mutta jokainen toi esiin kiinnostuksensa toimia ihmisten ja ihmissuhteiden parissa. Perheneuvojat näkivätkin *kiinnostuksen ihmisiä kohtaan* olevan työn keskeinen lähtökohta.

H5: No ainakin, mun mielestä ainakin sellanen ominaisuus [perheneuvojalla] on tärkeä, että on kiinnostunu ihmisistä, on utelias. Et tuota, että se on oikeestaan

musta kaiken terapiatyön ja sielunhoidollisen työn semmonen lähtökohta, että ei oo kiinnostunu niistä omista ajatuksistaan, mitä kaataa toisen niskaan ja neuvoo ja ohjaa sillä tavalla, vaan että on kiinnostunu, että mitä se toinen ihminen tarvitsee.

Erään perheneuvojan mukaan kiinnostus ihmisiin on niin keskeinen edellytys työn tekemiselle, että ilman sitä työtä ei voisi edes tehdä.

H3: Että tota, kylhän mä aattelen et semmonen kiinnostus ihmiseen on jotenki ensiarvosen tärkeä. Et ihmisten asiat ja ihmisten kokemukset ja tapa hahmottaa tätä elämää, tapa olla vuorovaikutuksessa, niin kylhän se on varmasti lähtökohtana että hakeutuu tämän tyyppiseen työhön ja jaksaa tehdä tämän tyyppistä työtä.

5.1.2 Kristillisuus

Perheasiain neuvottelukeskukset toimivat kirkon alaisuudessa, minkä vuoksi kirkon arvot näkyvät työssä vahvasti. Kristillisuus näkyi perheneuvojien puheessa kolmessa eri kontekstissa: koulutuksessa, tausta-ajatuksena ja asiakastyössä.

Perheneuvojien puhuessa perheneuvojien erikoistumiskoulutuksesta kristillisuus näkyi muun muassa pohdintana terapiatyön ja sielunhoidon välisestä suhteesta.

H1: [...] ja myöskin ihan tätä pohdiskelua et mikä on perheneuvonnan ja sielunhoidon suhde, ja onko perheneuvonta myöskin sielunhoitoa, niinku usein ehkä nykyisin ajatellaan sillä tavalla että se on osa sielunhoitoa, vaikka me käytetäänkin ihan tämmösiä maallisia terapiamenetelmiä niinku pariskuntien ja yksilöittenkin kanssa.

H5: Että kyllä perheterapian ammatillisuutta tarvitaan, mutta myöskin selkeesti että ollaan, olen kirkon työntekijä. Ja se perheneuvojakoulutus vielä autto niitä yhdistämään.

Kirkon opit näkyivät selkeästi perheneuvojien työtä määrittävinä tausta-ajatuksina. Perheneuvojat kokivat kristillisyyden näkyvän erityisesti heidän arvoissaan ja maailmankuvassaan.

H1: [...] mä aattelen, että ehkä se asiakkaan semmonen tää eettisyys tai tai tämmönen syvä meidän kristinuskosta nouseva asiakkaan kunnioitus ja arvostus on jotenki se, mikä ainaki toivois että näkyis jotenki omassa työssä. Se tapa ikäänkuin kohdata ihmiset ja olipa ne asiat minkälaisia tahansa, tai oli hän sitte kirkkoon kuuluva tai kuulumaton, tai oli hän sitten vaikka seksuaalivähemmistöihin tai sukupuolivähemmistöihin kuuluva, niin häntä kohdeltais täällä meillä samalla tavalla ku ketä tahansa. Että niinku kaikkia ihmisiä kohdeltais jotenki niinku sillä tavalla kunnioittavasti ja arvostavasti.

H3: [...] mutta se [sielunhoidollinen ulottuvuus] on enemmän sitä tapaa, jolla minä näen nää ihmiset ja asiakkaani. Et se on enemmän siinä rivien välillä, ja on niissä arvoissa ja ihmisten kohtaamisen tavassa.

H6: Öö, kyllähän se [kristillisuus] on se perusta, mistä mä lähdän, ja mä aattelen, että vaikka me ei nyt tässä sitä uskontoa tyrkytetäkään, tai omia käsityksiämme tai kristillisiä käsityksiä tyrkytetä, niin kuitenkin mä aattelen, että se on semmonen pohja, josta ponnistaa, itse ponnistaa. Ja tuota niin, että se antaa itelle jaksamista, että en ole tässä vain omassa varassani työskentelemässä.

Vaikka kristillisuus ja kristinuskon opit näyttävät olevan keskeisessä osassa perheneuvojen arvoissa ja työtä määrittävissä taustaoletuksissa, niin varsinaisessa asiakastyössä uskonasioita ei välttämättä nosteta esille lainkaan. Hengellisistä asioista puhutaan silloin, kun asiakas niin tahtoo.

H1: [...] jos asiakas ottaa hengelliset asiat puheeksi tai hänellä on halua niistä puhua, niin me ollaan valmiita niistä keskustelemaan. Ja kyllähän ne liittyy, joku vaikka rukoileminen tai seurakunnan yhteydessä oleminen tai herätysliikkeeseen kuuluminen tai joku, niin kyllähän se on ihmiselle kuitenkin elämän kriisitilanteissaki voimavara.

Vaikka perheneuvonnassa ei aina puhutakaan hengellisistä asioista, niin perheneuvojat näkivät kuitenkin myönteisenä ominaisuutena sen, että heillä ja heidän asiakkaillaan on ainakin mahdollisuus puhua myös hengellisistä asioista.

H2: Mä oon tietonen siitä, että vaikka mä kohtaan, vaikka kohtaan ihmisiä kriiseissä ja kaikissa kysymyksissä mitä heillä nyt mielessä sattuu olemaan, niin et samanaikaisesti siinä on myöskin sellanen ulottuvuus, mitä ei välttämättä muualla auttamistyössä oo. Sosiaalityöntekijällä tai mielenterveystoimistossa tai muualla, elikkä siinä on myöskin ihan eri tavalla tila, lupa, mahdollisuus myöskin tämmösille hengellisille kysymyksille. Ja vaikka siitä ei puhutakaan, niin jotenki se, se semmonen läsnäolo, että ite on siitä tietonen vahvasti.

H4: Ja vaikuttaa se [kirkko] tietysti, sillehän se vaikuttaa [työhön], että joillakin on myös se odotus ja toive, et tää on paikka, jossa voi puhua hengellisistä asioista. Ja ihmiset ottaakin ite esille sen. Ja täällä on mahdollista puhua. Kyl se silleen vaikuttaa. Täällä se on luvallista.

5.2 Työntekijänä ja asiakkaana

5.2.1 Perheneuvojan identiteetti

Työn sielunhoidollisuuden yhteydessä tutkimuksessani nousi esille Ruotsalaisenkin (2002) tutkimuksessa esillä ollut kysymys perheneuvojen identiteetistä. Perheneuvonnan määritelmänä on, että asiakkaille tarjotaan keskusteluapua terapeuttisin ja sielunhoidollisin menetelmin. Tämä kaksinaisuus näkyi myös perheneuvojen puhuessa identiteetistään: yhtäältä he kokivat olevansa terapeutteja, toisaalta sielunhoitajia.

H4: En mä niinku voi olla vain toista. Musta ne molemmat [sielunhoitajan ja terapeutin identiteetti] kuuluu tähän. Eikä kumpaakaan voi ottaa pois tässä työssä.

H5: Että kyllä niitä perheterapian niinkun ammatillisuutta tarvitaan, mutta myöskin selkeesti että ollaan, olen kirkon työntekijä.

Monet perheneuvojat kuitenkin korostivat erityisesti kirkon työntekijänä olemisen merkitystä ja sitä kautta myös sielunhoidon osuutta perheneuvontatyössä.

H3: Kyl se [kirkon työntekijänä oleminen] on tärkeä osa mun identiteettiä. Et kyl mä oon mielelläni mielelläni palvellu kirkkoa ja että varmaan sitä on vaikee, vaikee sillä lailla jotenki eritellä sitä. Se on ollu niin selvä juttu. Mä teen kaikkein mieluiten työtä näitten ihmisten arjen kysymysten parissa, mut se että mä oon kirkon työntekijä ja tulen mielletyksi myös sellaseksi, niin se on kyllä myös tärkeä, ja mä oon aika tyytyväinen siitä, että mä saan tämmösessä roolissa olla. Ja tietyllä lailla toimia kirkon kätenä, et käsinä, tai jäsenenä. Et mä aattelen, et on tärkeä että kirkko ei vaan puhu vaan toimii seurakuntalaisten elämässä.

H4: Mulla on, kyllä mulla on hyvin selkeä kristillinen identiteetti.

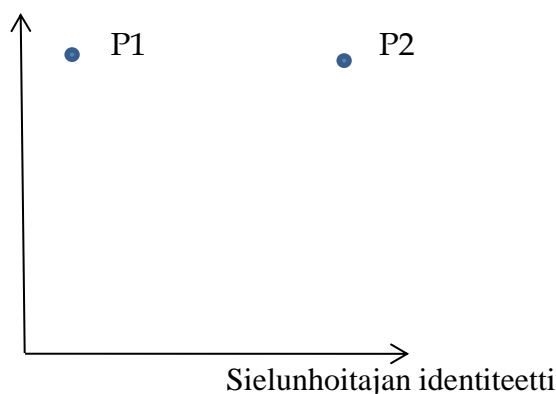
Eräs perheneuvoja nosti esiin myös persoonan merkityksen: koska perheneuvonta on omalla persoonalla tehtävää työtä, niin työntekijän persoonan mukaan myös siinä on eroja, kuinka suuressa osassa sielunhoito työssä on.

H1: Mut että ehkä perheneuvonta on vaikeampi mieltää, että ehkä on helpompi mieltää että sairaalapappi vaikkapa esimerkiks, niin et hän tekee sielunhoitotyötä, mut kyllä mä aattelen et perheneuvonnassakin se on varmaan myöskin sellanen, että ehkä meissä persoonina on eroja, ja jonkun työssä se ehkä saa enemmän näkyvyyttä ja toisen työssä vähemmän. Mut mä en erottais jotenki niitä, et mulla on... Mä vähä vierastan, vaikka mä tiän et jotkut ehkä kokonaan haluais ne [perheneuvonnan ja sielunhoidon] nähdä erillisinä asioina. Että kyllä kirkon perheneuvonnassa kokonaisuutena ollaan enemmän nimenomaan korostamassa

sitä, että tää on nimenomaan kirkon työtä ja tää on myöskin samalla ihmisten kokonaisvaltaista auttamista ja sitä kautta myöskin sielunhoitoa [...]

Perheneuvojien puheessa perheneuvojan identiteetti näyttäytyi siis muodostuvan sekä terapeutin että sielunhoitajan identiteetistä. Perheneuvojien identiteetin rakennetta voidaan kuvata kuvion 5 mukaisella tavalla, jossa perheneuvojan persoonan mukaan identiteetissä korostuu enemmän joko terapeutin tai sielunhoitajan identiteetti, tai ne voivat olla yhtä vahvoja.

Terapeutin identiteetti

KUVIO 5. Perheneuvojan kaksiulotteinen identiteetti. Kuviossa havainnollistetaan perheneuvojan identiteetin kaksiulotteisuutta kahden fiktiivisen perheneuvojan (P1 ja P2) kautta. P1 identifioi itsensä vahvasti terapeutiksi ja näkee sielunhoidon merkityksen työssään vähäisenä. P2:n perheneuvojan identiteetti muodostuu sekä vahvasta terapeutin että vahvasta sielunhoitajan identiteetistä. Lisää perheneuvojien identiteetistä, ks. Ruotsalainen 2002.

5.2.2 Perheneuvojan roolit

Perheneuvojan tehtävänä on keskusteluavun antaminen sielunhoidollisin ja terapeuttisin menetelmin. Perheneuvojan rooli voi kuitenkin vaihdella asiakkaasta riippuen monella tavalla. Perheneuvojien kuvaukset roolistaan voidaan jakaa kolmeen kategoriaan kuvion 6 mukaisesti. Perheneuvojan roolia kuvaavat kategoriat ovat tuen antaja, tiedonantaja ja yhteistyökumppani.

KUVIO 6. Perheneuvojan roolit.

Tuen antaja –kategoria muodostuu kuvauksista, joissa perheneuvojat näkivät itsensä antamassa emotionaalista tukea asiakkaalle. Perheneuvojat kuvasivat itseään rinnallakulkijoiksi, auttajiksi, toivon luojiiksi, ja kokivat olevansa ihmisenä ihmiselle. Monien perheneuvojien mielestä perheneuvoja voi näyttää omat tunteensa asiakastapaamisessa, ja moni sanoi niin tekevänsäkin. Tämä ominaisuus onkin keskeinen elementti tuen antaja –kategoriassa.

H4: Mä aattelen niin, et mä oon ihmisenä ihmisten kanssa.

H5: Et jotenki tota, kyllä perheneuvoja voi olla elävä, mutta se ei voi napata sitä koko näyttämöä tai romahtaa tai rueta itkemään sillä lailla, että häntä pitää kannatella. Et tavallaan voi sanoo esimerkiksi jos on joku liikuttava asia, niin voi sanoa että mua kosketti tämä, ja voi vähän ottaa nenäliinan itekki ja pyyhkäästä tosta, tai että voi että, hienoa, et mä oon ilonen että tämmöstä, tai näin.

Asiantuntija-kategoriassa korostuu perheneuvojan ammatillisuus ja asiantuntemus. Perheneuvoja on asiantuntija, jolla on tietoa pari- ja perheterapiamenetelmistä, ja kykenee tämän asiantuntemuksensa avulla auttamaan asiakasta ratkaisemaan oman elämänsä ongelmia. Perheneuvojat käyttivät ilmauksia asian tietäjä ja neuvojen antaminen kuvatessaan tähän kategoriaan sisältyviä roolejaan.

H1: No mä ajattelen, että se asiakas on kuitenkin se asiantuntija, niinku oman elämänsä asioissa ja mä oon sitten enemmän ehkä asian tietäjä. Siis sillai että, mua ehkä häiritsee aina semmonen ajatus, että perheneuvojia tai ketä vaan kirkon työntekijää voitais pitää jotenki asiantuntijoina, tai terveydenhuollossa. Että mun mielestä aina se asiakas on ikäänku se asiantuntija ja me ollaan sitten sen asian teoreettisia tietäjiä ehkä, enemmän tai vähemmän.

H6: Mutta on tietenkin tilanteita, jollon sitten joutuu, että jossa ihmiset tarvii tai haluavat neuvoja, ja joskus jos ossaa jonkun neuvon antaa, niin sitten antaakin.

Kolmas perheneuvojan roolia kuvaava kategoria on *yhteistyökumppani*. Yhteistyökumppani-kategoriassa perheneuvoja nähdään aktiivisena toimijana, joka yhteistyössä asiakkaan kanssa erilaisia menetelmiä käyttämällä auttaa ratkaisemaan asiakkaan ongelmaa. Tälle kategorialle tunnusomaista on, että perheneuvoja käyttää asiantuntemustaan tilanteen ratkaisemiseksi, mutta asiakas nähdään kuitenkin päätoimijana.

H2: Eliikkä siinä tarkastellaan yhdessä sitä tilannetta, et mikä tän homman nimi on, ja ja. Et siinä ollaan, tehään yhteistyössä sitä. Ei asetuta yläpuolelle, eikä alapuolelle, eikä jonnekin taustalle, [...]

H5: Mä aattelen että oma rooli voi olla se, että auttaa asiakkaita itse tuottamaan strukturoidusti tavallaan sitä, että mitä he haluaa sanoa. Tai auttaa, perheneuvoja auttaa heitä sanottamaan sitä itse mitä he toivovat, mistä keskustellaan ja ja millä tavalla kommunikoidaan, ja jopa niin että kesken istunnon voi olla että mä sanon, että jos teistä tuntuu että tällöinen työskentelyn tapa on huono niin sanokaa vaan niin vaihetaan. Niinkun että ei puhuta tästä, te voitte sanoa kyllä. Että asiakkaat on niitä päähenkilöitä, jotka tavallaan tekee sen työn, ja minä oon se, vaan joka vähä auttaa että miten sitä nyt vois tehdä.

H6: [...] se mikä meidän niinku ilo on erityisesti on se, että meille harvoin tullaan millään lähetteellä, vaan että ihmiset tulee omasta halustaan ja ovat motivoituneita niinku siihen ongelmien ratkomiseen, niin usein eihän meillä sitten oo muuta ku just olla vähä kättilönä ku synnytys on jo pitkällä.

5.2.3 Asiakkaan roolit

Perheneuvojat kuvasivat haastatteluissa myös asiakkaan roolia ongelman ratkaisemisessa. Nämä kuvaukset voidaan jakaa kuvion 7 mukaisesti kolmeen kategoriaan, joita ovat asiakas avuntarvitsijana, asiakas asiantuntijana sekä asiakas toimijana.

KUVIO 7. Asiakkaan roolit perheneuvonnassa.

Asiakas avuntarvitsijana –kategoria on työn lähtökohta: ellei asiakas olisi avun tarpeessa, ei perheneuvontatyötä tarvittaisi. *Asiakas avuntarvitsijana* –kategoria on täten aina läsnä perheneuvonnassa. Perheneuvojat eivät kuitenkaan nähneet asiakasta täysin avuttomana, vaan uskoivat asiakkaan voimavaroihin vaikeidenkin tilanteiden keskellä.

H1: [...] mä aattelen että perheneuvonnassa ehkä asiakkaassa voi olla paljonkin voimavaroja, mutta että, ja ne näkyekin, mutta toki hekin on siinä ihmissuhdekriisissä kuitenkin, tarvitsevat apua ja ovat sillä tavalla, miten mä sanosin, diakonisessa mielessä jotenki heikoilla sillä hetkellä.

H3: Että mun niinkun yks keskeinen niinku kulmakivi jotenki täs työajattelussa on se, että me autetaan vuorotellen toisiamme. Et nyt minä olen asiakkaitani varten [...]

Toinen asiakkaan roolia kuvaava kategoria on *asiakas asiantuntijana*. Tähän kategoriaan sisältyvät kuvaukset, joissa asiakas nähtiin asiantuntijana omaan elämäänsä liittyvissä asioissa. Asiakkaan näkemykset ja kokemukset nähtiin arvokkaina ja tärkeinä tilanteen ratkaisemisen kannalta.

H1: No mä ajattelen, että se asiakas on kuitenkin se asiantuntija, niinku oman elämänsä asioissa [...]

H2: Ja mä aina sanon esimerkiksi sitä asiakkaille hyvin usein, että te ootte oman elämänne parhaita asiantuntijoita ja teillä on ne avaimet, eli mä tuon sitä tosi paljo esille, että ne avaimet ja ratkasut on ihmisessä itessään, asiakkaassa itessään.

Asiakas toimijana –kategoriaan sisältyvät kuvaukset, joissa kuvattiin asiakkaan toimijuutta. Asiakas nähtiin aktiivisena, tasavertaisena toimijana, joka itse tekee työn ongelmansa ratkaisemiseksi. Perheneuvojat pyrkivät myös sanoittamaan tämän asiakkaille.

H5: [...] tavallaan heitän pallon, että se työ täytyy tehdä vaan niinku heidän kesken ja se on heidän oma asia ja heidän elämän valintoja ja heidän työtä, jossa mä voin olla sitte rinnalla.

H4: Mutta sitten myös se, että kyllä mä sanon ääneen sen, et teidän itse täytyy arjessanne tehdä niitä valintoja ja toimia niin, et se elämä muuttuu.

Asiakkaan toimijuus ei kuitenkaan ole itsestäänselvyys. Vaikka suurimmalla osalla asiakkaista onkin realistinen käsitys perheneuvonnasta, voi joillakin asiakkailta olla

perheneuvontaan tullessaan epärealistisia odotuksia siitä, että perheneuvoja ratkaisee ongelmat tai selvittää tilanteen asiakkaiden puolesta.

H4: Jotkut varmaan toivoo, et täällä joku tekee jonkun ihmeen ja ratkasee heidän ongelmat heidän puolestaan.

H5: Saattaa olla, että tulee pariskuntia jotka on niinku eron partaalla, silloin tuntuu että aika mahdottomia odotuksia niinku minulle, että on eron partaalla ja sanoo että ”katotaan nyt vielä tämä kortti, että jos täällä paranee meidän parisuhde, niin sitten me ei erota”. Eli vähän semmonen odotus, että sun täytyy nyt hoitaa homma niin että me ei erota.

Perheneuvojaan kohdistuvien epärealististen odotusten lisäksi asiakkaat kohdistavat odotuksia omiin läheisiinsä. Jotkut asiakkaat eivät välttämättä näe itsessään mitään vikaa ja olettavat, että muiden täytyy muuttaa toimintamallejaan tilanteen parantamiseksi. Tällaisissa tilanteissa perheneuvojan on tärkeää saada asiakkaat ymmärtämään oma roolinsa ja osuutensa tilanteessa, ennen kuin asiaa voidaan alkaa ratkaisemaan.

H3: Ja se on niin persoonakysymys, miten on tottunu jotenki tätä elämää hahmottamaan. Että onko tää, näkeekö jotenki sen oman vaikutuksensa asioihin vai onko enemmän semmonen katsantokanta, että muut tekee asioita väärin. Et me ollaan kauheen eri tavoin rakentuneita. Mutta että se on osa tätä alkuvaiheen neuvottelua, et koitetaan löytää yhteinen ongelma ja sitte koitetaan miettiä, että mitä kumpikin voi tehdä sen tilanteen helpottamiseksi.

Asiakkaan aktiivinen toimijuus nähtiin tärkeänä myös lopputuloksen kannalta. Tavoitteena on, että asiakkaat kokevat itse tehneensä hyvää työtä.

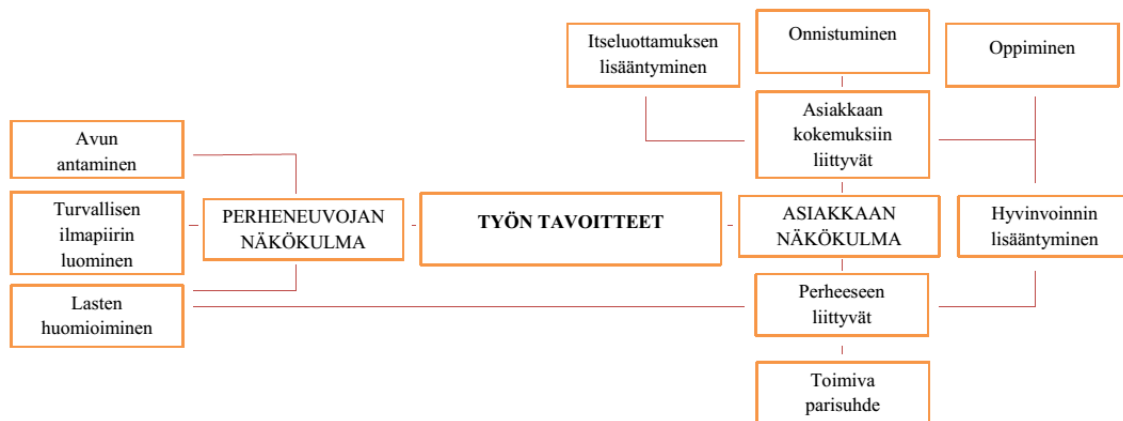
H3: Et mä aattelen, et jos se paljon päättyy jotenki siihen, että kyllä oli hyvä työntekijä, niin mä aattelen että silloin se ei oo menny niin kauheen hyvin se työskentely. Mutta tietysti se, että jos ihmiset on kiitollisia, niin sekin on tosiasia ja pitää osata ottaa vastaan. Mut että tästä pitäs tulla onnistumisen kokemus ihmisille itselleen.

H6: [...] tässä työssähän ei niinku semmoset omat pätemisen tarpeet ei oo ne mitkä ratkasee, vaan se että saa ihmisille semmosen olon, että hei, me ollaan sittenki ihan hyviä ja ok, ja että me itse tehtiin se, että nämä ongelmat alko selviämään.

5.3 Työn tavoite ja menetelmät

5.3.1 Näkemykset työn tavoitteista

Perheneuvojat jäsensivät työnsä tavoitteita selkeästi kahdesta eri näkökulmasta: omasta ja asiakkaan näkökulmasta. Kuvioon 8 on koottu perheneuvojien näkemykset työnsä tavoitteista.

KUVIO 8. Perheneuvojien näkemykset työn tavoitteista.

Perheneuvojan näkökulmasta tarkasteltuna työn keskeisin tavoite oli *avun antaminen*. Tämä tavoite esitettiin haastatteluissa monilla eri tavoilla.

H2: [Tavoitteena on] auttaa ihmisiä jäsentämään, kartottamaan ja ratkaisemaan niitä asioita, elämäntilanteita missä he millonkin ovat. Mihin haluavat apua.

H3: Mun työn tavoitteena on antaa keskusteluapua perhe- ja parisuhteen ongelmiin. Se on perheneuvonnan työn se ydin ja päämäärä, [...]

Toinen tärkeä tavoite perheneuvojan näkökulmasta tarkasteltuna liittyi selkeästi asiakastapaamiseen ja siinä toimimiseen. Perheneuvojat kokivat tärkeäksi *luottamuksellisen ja turvallisen ilmapiirin luomisen*, jossa asiakkaan on hyvä olla ja jossa hän tulee asianmukaisesti kohdatuksi. Tällöin myös asioiden käsittely onnistuu luontevasti.

H2: Semmosen vois sanoa vielä, että tavoitteena on se, että asiakkaat tulevat kohdatuksi ja että mä olen tällä paikalla parhaalla mahdollisella tavalla, että ne asiakkaat tulis kohdatuksi. Eli se läsnäolo ja se vuorovaikutus ja se kohtaaminen ja sillä tavalla. Se on se ykköstavoite, koska sitten jos se on mahdollista ja tulee se luottamus ja semmonen hyvä ilmapiiri, missä asiakkaitten on helppo olla oma itsensä ja he kokevat olevansa tervetulleita [...] Tavoitteena on luoda semmonen maaperä, missä näitä asioita on jotenki helppo ja luonteva käsitellä.

Selkeästi erillään muista perheneuvojiin liittyvistä tavoitteista oli *lasten huomioiminen*. Perheneuvojat näkivät tärkeänä myös lasten tarpeiden huomioon ottamisen, vaikka lapset ovatkin harvoin asiakastapaamisissa mukana.

H1: Ja sitten myöskin se, minkä mä ite näen tärkeänä, että pariterapia- ja perheneuvontatyössä lapsi olis myöskin, ja lasten etu, ja lapset ois jotenki myöskin sillai keskiössä, että heidän tarpeensa myöskin tulis kuulluksi ja nähdyksi.

H5: Ja mulla on työn tavote aika paljo siinä, että lapset vois perheissä paremmin. Että vaikka he ei oo täällä asiakkaana aina, joskus on, mutta että mulla lasten hyvinvointi on hirveen tärkeätä. Et mää nään, että ne jotka on perheessä johdossa, elikkä aikuiset, niin ku niillä menee paremmin, niin lapsillaki on parempi olla siellä kotona.

Perheneuvojat määrittelivät työnsä tavoitteita kuitenkin selkeästi enemmän asiakkaan näkökulmasta. Nämä tavoitteet voidaan jakaa kahteen osaan: asiakkaan kokemuksiin liittyviin sekä perheeseen liittyviin tavoitteisiin.

Asiakkaan kokemuksiin liittyvänä tavoitteena oli *itseluottamuksen lisääntyminen*. Perheneuvojat toivoivat, että asiakkaat uskoisivat itseensä ja omiin voimavaroihinsa myös vaikeissa tilanteissa.

H1: Ja varmaan sitte myöskin semmonen jonkunlainen usko omiin voimavaroihin ja omaan selviytymiseen, vaikka sitte oliski niin että ihmissuhde kariutuis ja ihminen joutus sitte luopumaan hänelle tärkeästä ihmissuhteesta.

Toinen keskeinen asiakkaan kokemuksiin liittyvä tavoite oli *hyvinvoinnin lisääntyminen*. Tämän tavoite sisältyi sekä asiakkaan kokemuksiin liittyviin että perheeseen liittyviin tavoitteisiin.

H4: Työn tavote on se, että ihmiset siinä elämäntilanteessa, jossa he on, vois paremmin.

H5: Työn tavote on auttaa, auttaa perheitä jaksamaan paremmin, paremmin, pariskuntia parisuhteissaan. Ja mulla on työn tavote aika paljo siinä, että lapset vois perheissä paremmin.

Perheneuvojat määrittelivät työnsä tavoitteeksi myös *asiakkaan oppimisen*. Perheneuvojat näkivät tärkeänä, että ihmiset muuttuisivat ja oppisivat toimimaan parisuhteissaan ja perheissään siten, että kaikilla olisi hyvä olla.

H4: Ne ihmiset, tai mä aattelen, että et jos kyseessä on pariskunta, et ne oppii.. Tai siis enssijanen tavote, et ne oppii. No tietenki et ne tulis toimeen, entistä

paremmin toimeen, ottas toisiaan huomioon, ja ottas huomioon myös lapset, jos niitä on.

H5: [...] mutta tässä työssä näkee sitä sitä, että mikä on niinku kertakaikkiaan muuttunu. Ja ihmiset saattaa, jos hyvin hyvin on käyny, niin sitten on hieno nähä sitä muutosta myöski, että nyt on paremmin ja parempi ilmapiiri siellä kotona.

H4: Ja se on niinku kasvun paikka molemmille, että kuinka osata puhua sitä toisen kieltä. Et jos vaikka minulle kosketus ei ole tärkeää, mutta se toiselle on, niin minun pitäisi oppia koskettamaan sitä toista.

Asiakkaan kokemuksiin liittyvänä tavoitteena nähtiin myös *asiakkaan onnistuminen*. Tällä viitattiin siihen, että asiakkaat kokivat itse onnistuneensa ja tehneensä työtä tilanteen ratkaisemiseksi. Tämä tavoite liittyi vahvasti asiakkaan rooliin aktiivisena toimijana.

H3: Ja mun oma tavote on se, et ku me lopetetaan, niin ihmisillä on semmonen tunne, että me tehtiin hyvää työtä.

H6: [...] tässä työssähän ei niinku semmoset omat pätemisen tarpeet ei oo ne mitkä ratkasee, vaan se että saa ihmisille semmosen olon, että hei, me ollaan sittenki niinku ihan hyviä ja ok, ja että me itse tehtiin se, että nämä ongelmat alko selviämään.

Selkeästi perheeseen liittyviä tavoitteita oli kolme. Ensimmäinen oli lasten huomioiminen, mikä tuli esille myös perheneuvojan toimintaan liittyvissä tavoitteissa. Toinen perheeseen liittyvä tavoite oli perheen hyvinvointi, mikä oli esillä jo asiakkaan kokemuksiin liittyvissä tavoitteissa. Kolmas perheeseen liittyvä tavoite oli toimiva parisuhde. Perheneuvojat pitivät tärkeänä, että pariskunnan osapuolet kokivat itsensä tärkeiksi ja voivat hyvin parisuhteissaan.

H1: Mä ajattelen, että se [tavoite] liittyy varmaan juuri tähän, että ihminen jotenki tulis enemmän tietoseksi siitä, että... Tai hän sais kokemusta siitä, että hän sais toimimaan oman parisuhteensa tai omat lähimmät ihmissuhteensa sillä tavalla, että hän vois kokea olevansa niissä jotenki hyväksytty ja rakastettu omana ittenään, [...]

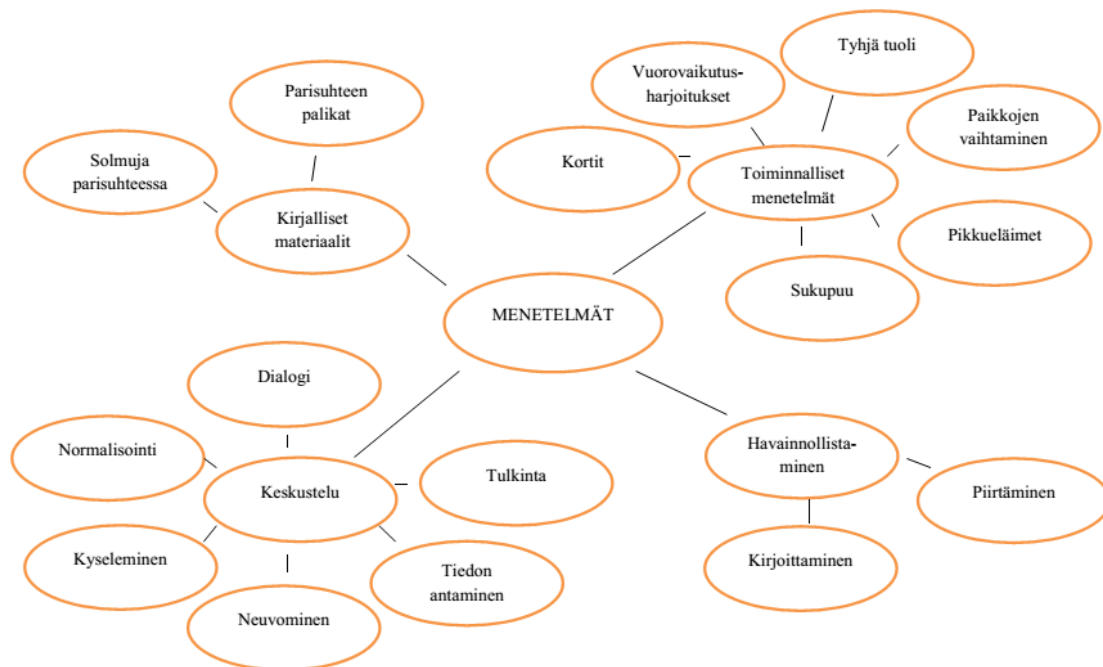
5.3.2 Työmenetelmät

Edellä olen kuvannut perheneuvojien työlleen määrittelemiä tavoitteita, joista keskeisin oli asiakkaiden auttaminen. Millaisin keinoin perheneuvojat pyrkivät auttamaan

asiakkaitaan? Perheneuvojien käyttämät yhteisesti jaetut menetelmät voidaan jakaa neljään kategoriaan, joita ovat

- keskustelu,
- toiminnalliset menetelmät,
- havainnollistaminen ja
- kirjalliset materiaalit.

Perheneuvojien käyttämät menetelmät on esitetty kategorioittain kuviossa 9.

KUVIO 9. Perheneuvonnan menetelmät.

Seuraavaksi kuvaan yksityiskohtaisemmin perheneuvojien käyttämiä työmenetelmiä.

Keskustelu

Perheneuvojien käyttämistä menetelmistä keskeisin vaikutti olevan *keskustelu*, mistä kertoo myös perheneuvonnan määritelmä keskusteluapuna perheen ja parisuhteen ongelmiin. Perheneuvojat käyttivät sanoja keskustelu, dialogi, juttelu sekä keskustelun ylläpitäminen viitattaessaan keskusteluun työmenetelmänä. Monet perheneuvojat toivatkin esille sen, että pyrkivät auttamaan asiakkaita ennen kaikkea keskustelemalla.

H3: [...] mut siis keskusteluhan mulla on pääasiallinen menetelmä.

Keskustelun sisällä voidaan kuitenkin nähdä olevan monenlaisia yksityiskohtaisempia menetelmiä. Tässä tutkimuksessa keskustelu näyttäytyi siis sekä itsenäisenä menetelmänä että yläkategoriana keskustelun sisällä oleville menetelmille, joista perheneuvojat mainitsivat muun muassa dialogin, kyselemisen, neuvomisen, tiedon antamisen, tulkinnan ja normalisoinnin.

Dialogilla perheneuvojat viittasivat tilanteeseen, jossa perheneuvojan tehtävänä on luoda mahdollisuus vastavuoroiseen keskusteluun, jossa asiakkaat puhuvat avoimesti omista ajatuksistaan. Dialogin nähtiin mahdollistavan uusien näkökulmien syntyminen, mikä edelleen parantaa ja syventää asiakkaiden välistä vuorovaikutusta.

H1: [...] et eri ihmisten kohdalla käyttää hyvin monenlaisia ja erilaisia menetelmiä. Et joidenkin kohdalla, mitä mä nyt sanoisin esimerkkinä, toimii ehkä enemmän tämmönen dialogisuus, jossa nimenomaan, mä voin ikäänku mahdollistaa heille sen kahdenkeskisen keskustelun ja sen, että se keskustelu sisältää myöskin tosiaan sitä tunnepuhetta, ja että toinen oppii kuuntelemaan mitä toinen todella oikeasti haluaa sanoa, ja parantaa sitä kommunikaatiota tai vuorovaikutusta, joka on monesti se, mikä on jotenki jumiutunu tai estyny.

H6: Ehkä uusin, joka sekin on ollut jo vuosia kyllä, on tää dialogisuus, [...] Pääperiaate on, että kun kohtaa semmosessa hyväksyvässä, turvallisessa, armollisessa ilmapiirissä, niin se, ongelmista syntyy ja asioista syntyy keskustelua, ja syntyy luottamuksellinen ilmapiiri, että ihmiset uskaltaa puhua oikeesti siitä, mikä mieltä painaa ja oikeesti omista ajatuksistaan. Ja kun on sitä dialogia, niin silloin usein sitten ihmisille itelleen, joilla on niitä probleemoita niin syntyy uusia näkökulmia, ja niitten kanssa kun on tarkkana ja niitä sitten nostaa esille ja antaa palautetta ja sillä tavalla, niin se on ehkä se keskeisin, keskeisin työskentelymenetelmä.

Myös *kyseleminen* mainittiin erillisenä menetelmänä keskustelun sisällä. Kyselemisellä perheneuvojat pyrkivät selvittämään ja kartoittamaan asiakkaiden tilannetta. Kyseleminen voi johtaa myös uusiin keskustelunavauksiin, mikä käykin ilmi seuraavasta katkelmasta:

H4: Mut, no, se [työtapa] on juttelua, kyselyä, hmm. [...] Ja sitten myös kyllähän käy niin, et paljon puhutaan sitten, teen kysymyksiä ihmisille niin käy ilmi, et on paljo asioita, joista ei oo puhuttu. Et ku on kolmantena siinä paikalla, niin se pakottaa keskustelunavauksiin, joita ne ihmiset ei tee muuten.

Myös perheneuvojien esiin nostama *neuvominen* voidaan nähdä menetelmänä keskustelun sisällä. Vaikka neuvominen ja niin sanottu päämääröinti nähtiin yleisesti ottaen vältettävänä seikkana, niin joissakin tapauksissa perheneuvojat kokivat tilanteen vaativan sitä.

H6: Mutta on tietenkin tilanteita, jolloin sitten joutuu, että jossa ihmiset tarvii tai haluavat neuvoja, ja joskus jos osaa jonkun neuvon antaa, niin sitten antaakin.

Tiedon antamisella perheneuvojat viittasivat tilanteeseen, jossa he oman asiantuntijuutensa pohjalta pystyivät antamaan tietoa asiakkaille. Neuvominen ja tiedon antaminen voidaan nähdä melko läheisinä menetelminä, mutta niiden keskeisin eroavaisuus on tiedon antamisen objektiivisuus: siihen ei sisälly minkäänlaista normatiivista latausta, toisin kuin neuvomiseen.

H4: Tuon esille sitä, kuinka jotenki ihmiset yleensä kokee [...] tai [...] voin pieniä miniluentoja pitää. Siis tarkoitan jotenki et yritän laajentaa sitä [...]

Tulkinta menetelmänä tarkoittaa, että perheneuvoja asiakkaiden kertoman perusteella pyrkii sanoittamaan asiakkaiden tilannetta. Perheneuvoja tulkitsee asiakkaiden kertomaa ja tarjoaa tulkintaansa asiakkaalle. Tulkinta voi myös laajentaa näkökulmaa, minkä myötä asiakkaat näkevät tilanteen eri tavalla.

H5: Et en mäkään sano, että näin se on, mulla on tapana aina sanoo sitte että vai, mulla tuli mieleen, ja vai. Että se on semmosta niinku, että mä en jotaki asiaa, jotaki saatan sanoa, tavallaan kaupata, mutta toisen ei tarvii ostaa sitä.

H3: [...] mutta että kyllähän mä tämmöstä uudelleenmäärittelyä pyrin tekemään paljo, voisko tässä olla kyse tästä tai että se jo yleensä auttaa ihmisiä, kun liittää sitä heidän arkista kokemuksestaan jotenki niinku laajempiin mittasuhteisiin. [...]

Usein asiakkaat kokevat olevansa yksin ongelmansa kanssa. Tällaisissa tilanteissa perheneuvoja pyrkii *normalisoimaan* asioita. Normalisoimisen tavoitteena on saada asiakas ymmärtämään, ettei hänen tilanteensa ole epätavallinen, vaan muillakin on samankaltaisia ongelmia.

H3: [...] ja tämmöstä niinku laajentamista ja niinku, mä en tiedä mikskä sitä kutsua, mutta niinku jäsentämistä osaksi laajempaa kokonaisuutta, niin ne on varmaan semmosia mitä vois sitte... Ja normalisoimista, niin niitä vois varmaan kutsua menetelmäksi siellä keskustelun sisällä.

Toiminnalliset menetelmät

Perheneuvojat kertoivat käyttävänsä työssään myös erilaisia toiminnallisia menetelmiä. Toiminnallisilla menetelmillä tarkoitan niitä keskustelusta eroavia muita keinoja, joissa asiakas on aktiivisessa roolissa. Toiminnalliset menetelmät täydentävät keskustelua ja

konkretisoivat tilannetta. Perheneuvojat mainitsivat käyttävänsä muun muassa kortteja, erilaisia vuorovaikutusharjoituksia, tyhjä tuoli –menetelmää, paikkojen vaihtamista, pikkueläimiä ja sukupuun piirtämistä.

Korttien käyttö nähtiin tilannetta avaavana menetelmänä. Niitä käytetään siis erityisesti silloin, kun keskustelu ei lähde liikkeelle tai tuntuu jumiutuvan. Kortteja voidaan käyttää hyvin monella tapaa, muun muassa kuvaamaan omia tunteita.

H3: Tos on muute yhet kortit, joita mä oon viime aikoina käyttäny, mä näytän ne sulle, niin... Mun mielestä tosi kiva, ruotsalaiset tommoset käsikortit niin niitä nyt voi käyttää monella tapaa. [...] Et pääsääntöisesti mä rupeen tuomaan jotaki tämmöstä, jos mulla on semmonen tunne, että se keskustelu ei lähde itsestään jotenki liikkeelle. Ihmisten on vaikee tavottaa omia tunteitaan sanallisesti, tiedollisesti, niin sit mä käytän jotain tämmöstä.

Vuorovaikutusongelmat ovat yksi yleisimmistä syistä perheneuvontaan tulemiselle. Erilaisten *vuorovaikutusharjoitusten* avulla perheneuvojat pyrkivät parantamaan pariskuntien välistä vuorovaikutusta. Yksi perheneuvojista kertoi tarkemmin eräästä käyttämästään vuorovaikutusharjoituksesta:

H5: Elikkä tää on semmonen vuorovaikutusharjoitus, jossa liikennevalojen avulla kerrotaan, että ”toivon sinulta näitä ja näitä asioita”. Toinen sanoo, että ”kuulen että toivot näitä ja näitä asioita”. Sitten ”kuulinko oikein”, ”mitä, mitä vastaat” ja sit voi sanoa että ”en aio toteuttaa toiveitasi” tai ”aion, mutta jutellaanpas vähän lisää” tai sitten että ”kyllä, kuulen, että toivot tätä ja haluan toteuttaa sinun toiveesi”. Tämmösiä vuorovaikutusharjoittelujuttuja.

Yksi perheneuvojista kertoi käyttävänsä *tyhjä tuoli –menetelmää* ja *paikkojen vaihtamista*. Tyhjä tuoli –menetelmässä asiakas kuvittelee tyhjään tuoliin istumaan henkilön ja keskustelelee tämän kanssa niin, että esittää sekä itseään että tätä kuviteltua henkilöä. Menetelmän avulla asiakas voi huomata vuorovaikutuksessa jotakin uutta. Myös paikkojen vaihtaminen tähtää tähän: kun asetutaan toisen rooliin, niin nähdään tilanne eri tavalla ja ymmärrys kasvaa.

H6: Ja sitten joskus käytän sitte tuota et vaihetaan paikkoja ja tyhjiä tuoleja ja että millon mitäkin.

Perheneuvojat kertoivat myös käyttävänsä *pikkueläimiä* asioiden käsittelyssä ja tilanteiden havainnollistamisessa. Niiden, samoin kuin useimpien muidenkin toiminnallisten menetelmien, käyttöön turvaudutaan silloin, kun tuntuu ettei keskustelu etene.

H5: Sitten on nuo pikkueläimet, mä oon sitä kehitelly ja ostellu noita. Ihan oma systeemi, et miten niillä eläinten avulla hahmotetaan niitä perheen suhteita ja miten he kokee sen perheen tilanteen. Niin kun sanat loppuu, niin eläimet astuu peliin.

Monet perheneuvojat mainitsivat *sukupuun* erillisenä menetelmänä. Sukupuun piirtämisen avulla voidaan nähdä toiminta- tai vuorovaikutusmalleja, jotka ovat siirtyneet menneisyydestä tähän hetkeen. Esimerkiksi asiakas saattaa käyttäytyä parisuhteessaan samalla tavoin kuin on nähnyt omien vanhempiensa käyttäytyvän.

H3: Yks selkee semmonen työväline täs pari- ja perheterapian puolel on sukupuu, et sit erityisesti huomaan et mä itse käytän sitä sillon, kun mulla on semmonen tunne, että tää ei jotenki nyt selity kaikki tämä tällä mistä tässä on puhuttu. Niin mun edeltäjä neuvo, että sillon kun jumittaa, niin lisää ihmisiä tai lisää aikaa, niin sukupuun kautta tulee molemmat. Eli siinä rupee näkymään semmosia jatkumoa, jotka voi selittää jotenki sitä tilanteen jumittamista.

Havainnollistamismenetelmät

Havainnollistamismenetelmillä viitataan niihin keinoihin, joilla perheneuvoja pyrkii havainnollistamaan tilannetta asiakkailleen. Havainnollistaminen -kategoriaan kuuluvat *kirjoittaminen* ja *piirtäminen*, ja niiden tavoitteena on konkretisoida tilannetta. Havainnollistamismenetelmät eroavat toiminnallisista menetelmistä siinä, että niissä ainoastaan perheneuvoja toimii aktiivisesti. Hän saattaa esimerkiksi asiakkaiden kertoman pohjalta tehdä muistiinpanoja fläppitaululle.

H3: Kyl mä käytän sitä [fläppitaulua] aika paljo joo. Kaikenlaisia myös hölmöjä piirroksia, et mielellään kirjoitan jotain ydinteemoja esille, mitä asiakkaat nostaa esille. Tai sitte sitten piirrän jotain yksinkertasta kuvaa tai jonkinlaista perhekaaviota tai jotaki.

H4: No tietysti, siis kyllähän, kyllähän mä piirrän. Ja kirjoitan. Ja siis tietysti, no, no se voi liittyä niinku johonki mind mapiin tai vuorovaikutukseen tai, tai no tietysti sukupuita piirretään paljon. [...] Ja kirjaan mä ylös vaikka semmosia, mitä on ne asiat, jotka saa sinut tuntemaan niin että puolisosi rakastaa sinua. Voihan niitä tietysti sanoo vaan ääneenki, mutta musta joskus on hyvä kirjottaa ja et ne on jotenki esillä. Konkretisoida sitä.

Kirjalliset materiaalit

Viimeinen kategoria on kirjalliset materiaalit, joihin kuuluvat perheneuvojien mainitsemat kirjalliset materiaalit *Solmuja parisuhteessa* ja *Parisuhteen palikat*.

Solmuja parisuhteessa on Kataja-Parisuhdekeskuksessa kehitetty toimintamalli, jonka tavoitteena on selvittää parisuhteen kriisejä (Kataja ry:n internetsivut). Parisuhteen palikat -työväline syntyi Oulun seurakuntien Kotiinpäin-projektissa vuonna 2006, minkä jälkeen sitä on kehitetty edelleen Kirkon perheasiain toimikunnan asettamassa työryhmässä. Parisuhteen palikoiden tarkoitus on havainnollistaa parisuhteen osalualueita. (Parisuhteen palikat -yleisesite.)

H1: Ja tota, sitten taas joidenki kanssa voidaan käyttää vaikka jotaki parisuhteen palikoita, jotka on tällöinen yks kirkon kasvatus- ja perhetyön keskuksen ja alunperin Oulusta lähtenyt tällöinen malli ikäänkuin jotenki konkretisoida parisuhteen erilaisia puolia.

H2: No sitten tota, nyt ku rupee näitä penkomaan niin tällöinen Solmuja parisuhteessa –kurssin runko tai materiaali on käytettävänä, nyt mä käytän jonkun verran sitä. Mä oon käynyt sen koulutuksen ja pitänyt parisuhdekursseja, se on ihan hyvä menetelmä.

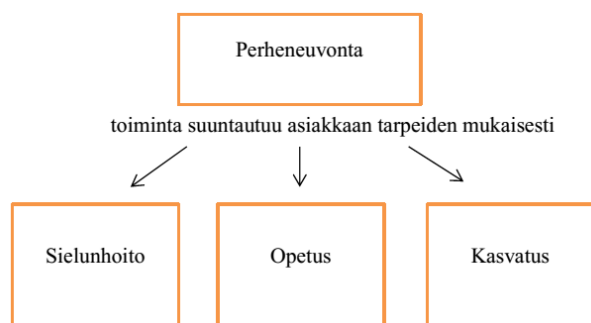
5.4 Perheneuvonta ohjauksellisenä auttamistyönä

Tässä tutkielmassa ohjausta on määritelty metateoreettisesti Latomaan tarkastelujen pohjalta. Tässä kappaleessa vedetään yhteen tulokset peilaamalla niitä Latomaan teoriaan ohjauksesta pedagogisena toimintana.

Latomaa (2011a, 2011b) tarkastelee ohjausta viiden metateorian kautta. Metateoria I:n mukaan ohjaus on pedagogista toimintaa, jonka tavoitteena on ymmärtää asiakasta ja tämän elämäntilannetta, ja tätä ymmärrystä välittämällä tukea asiakkaan käsitys-, ymmärrys- ja toimintakykyä (Latomaa 2011b, 13). Perheneuvojien määrittelemät tavoitteet sopivat tähän määritelmään: he näkivät tavoitteekseen auttaa asiakkaita oppimaan sekä voimaan ja toimimaan paremmin parisuhteissaan ja perheissään. Näin määriteltynä perheneuvonnan voidaan ajatella olevan ohjausta. Auttaminen, Latomaan termein ymmärryksen välittäminen, tapahtuu erilaisten menetelmien avulla: joskus riittää pelkkä keskustelu, toiset kaipaavat muita menetelmiä tilanteen selventämiseksi tai ratkaisemiseksi.

Metateorian II mukaan maailmasuhteiden avulla voidaan erottaa toisistaan opettaminen, kasvatus ja sosiaalistaminen (Latomaa 2008, 381-392). Kun tähän lisätään perheneuvonnassa läsnä oleva sielunhoidollinen ulottuvuus, niin perheneuvonnan voidaan sanoa olevan liikkumista opettamisen, kasvatuksen, sosiaalistamisen ja sielunhoidon välisessä kentässä. Perheneuvojien käyttämät menetelmät suuntaavat

toimintaa näihin maailmoihin asiakkaan tarpeiden mukaan. Toisinaan asiakkaat kaipaavat neuvoja ja tietoa, jolloin perheneuvojan käyttämät menetelmät ovat neuvominen ja tiedon antaminen. Tällöin perheneuvonta saa opettamisen piirteitä. Joskus tärkeintä on saada asiakkaat ymmärtämään itseään ja omaa toimintaansa, jolloin esimerkiksi erilaisten toiminnallisten harjoitusten kautta pyritään lisäämään itseymmärrystä. Tällöin perheneuvonnan voidaan ajatella olevan asiakkaan kasvua tukevaa toimintaa eli kasvatusta. Joillakin asiakkailla taas on tarve puhua hengellisistä asioista, jolloin perheneuvonta voidaan nähdä sielunhoitona. Latomaan (2008, 381-392) tarkastelun mukaisia sosiaalistamiseen viittaavia seikkoja perheneuvojien haastatteluista ei noussut esille. Näin ollen maailmasuhteiden näkökulmasta tarkasteltuna perheneuvonta voidaan nähdä opettamisen, kasvatuksen ja sielunhoidon piirteitä sisältävänä toimintana kuvion 10 mukaisesti.

KUVIO 10. Perheneuvonnan suuntautuminen sielunhoitoon, opetukseen ja kasvatukseen maailmasuhteiden näkökulmasta.

Metateoriassa III täsmennetään ohjausta pedagogisena toimintana neljän periaatteen avulla (Latoma 2008, 385). Nämä neljä periaatetta näkyvät perheneuvojien käsityksissä asiakkaan rooleista (ks. taulukko 5). Ymmärryksen kyvyn periaate ilmenee käsityksissä asiakkaasta asiantuntijana ja toimijana: asiakas on oman elämänsä asiantuntija, joka itse tekee työtä tilanteen muuttamiseksi. Ymmärryksen välittämisen periaate näkyy perheneuvojien käsityksissä asiakkaasta avuntarvitsijana: asiakas ei itse ole pystynyt tilannetta selvittämään, minkä vuoksi hän hakee apua. Ymmärtämisen lähtökohtien periaate näkyy asiakas toimijana –kategoriassa: toiminnan lähtökohtana on asiakkaan senhetkinen kyky ymmärtää itseä ja toimia maailmassa. Niinpä esimerkiksi tilanteessa, jossa asiakas ei näe omaa osuuttaan asiaan, on asiakas ensin saatava ymmärtämään se. Paremman ymmärryksen periaate on nähtävissä asiakas asiantuntijana -kategoriasta: asiakkaalla itsellään on ratkaisut oman elämänsä ongelmiin.

TAULUKKO 5. Metateoria III:n mukaiset periaatteet ja kutakin periaatetta vastaavat asiakkaan roolia kuvaavat kategoriat.

Periaate	Asiakkaan roolia kuvaava kategoria
Ymmärryksen kyvyn periaate	Asiakas asiantuntijana Asiakas toimijana
Ymmärryksen välittämisen periaate	Asiakas avun tarvitsijana
Ymmärtämisen lähtökohtien periaate	Asiakas toimijana
Paremmän ymmärryksen periaate	Asiakas asiantuntijana

Metateoriassa IV ohjaus määriteltiin liikkumiseksi kasvatuksen, terapian, opetuksen ja uudelleenoulutuksen välisessä kentässä toiminnan sisällöllisen suuntautumisen ja mielen rakentumisen näkökulmasta (Latomaa 2008, 387). Nämä neljä toimintamuotoa voidaan nähdä ilmenevän perheneuvonnassa käytettävissä menetelmissä. Taulukkoon 6 on kerätty kutakin toiminnan muotoa vastaavia menetelmiä.

TAULUKKO 6. Perheneuvonnan menetelmät mielen rakentumisen ja toiminnan sisällöllisen suuntautumisen mukaisesti jaoteltuna.

	Uusia mielen rakenteita luova	Vanhoja mielen rakenteita korjaava
Asiakkeskeinen	Opetukselliset menetelmät: kirjalliset materiaalit tiedon antaminen neuvominen havainnollistaminen	Uudelleenoulutukselliset menetelmät:
Yhdessäolokeskeinen	Kasvatukselliset menetelmät: keskustelu pikkueläimet tyhjä tuoli paikkojen vaihtaminen kortit	Terapeuttiset menetelmät: keskustelu vuorovaikutusharjoitukset pikkueläimet tyhjä tuoli paikkojen vaihtaminen kortit

Asiakkeskeisiä, uusia mielen rakenteita luovia eli opetuksellisia menetelmiä ovat kirjalliset materiaalit, tiedon antaminen, neuvominen ja havainnollistaminen. Niiden tavoitteena on informaation jakaminen, asioiden ja niiden välisten yhteyksien julkituominen ja havainnollistaminen. Näin ollen niiden voidaan ajatella olevan uusia mielen rakenteita luovia menetelmiä. Ne ovat myös asiakkeskeisiä eli suuntautuvat mielen tiedollisiin rakenteisiin. Mikäli opetukselliset menetelmät näyttävät suurta osaa perheneuvonnassa, eli Latomaan (2011b) termin ohjauksen opetuksellinen ulottuvuus

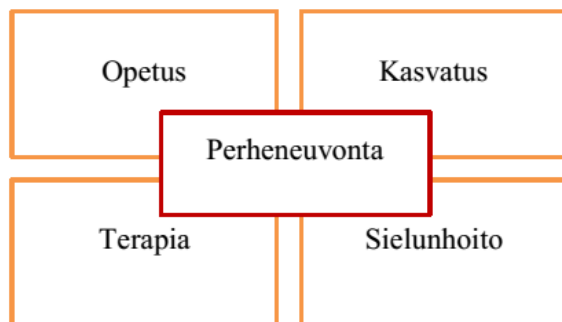
on vahvasti läsnä, voidaan perheneuvonnan sanoa saavan opetuksellisen ohjauksen piirteitä.

Yhdessäolokeskeisiä, uusia mielen rakenteita luovia eli kasvatuksellisia menetelmiä ovat keskustelu, pikkueläimet, tyhjä tuoli, paikkojen vaihtaminen ja kortit. Niiden tavoitteena on lisätä ihmisen itseymmärrystä, mutta toisaalta saada asiakas näkemään asioita myös toisten, esimerkiksi puolison, näkökulmasta. Näin ollen ne ovat uusia mielen rakenteita luovia menetelmiä. Kasvatuksellisten menetelmien sisältö on emotionaalista ja kokemuksellista: niiden avulla yritetään tavoittaa omaa sekä toisen (tunne)kokemusta. Täten ne suuntautuvat mielen emotionaalisiin rakenteisiin.

Yhdessäolokeskeisiä, vanhoja mielen rakenteita korjaavia eli terapeutisia menetelmiä ovat keskustelu, vuorovaikutusharjoitukset, pikkueläimet, tyhjä tuoli, paikkojen vaihtaminen ja kortit. Kasvatuksellisten menetelmien tavoin nekin suuntautuvat mielen tunnerakenteisiin, eli niiden tavoitteena on tavoittaa, omaa ja toisen, tunnekokemusta. Terapeutistien menetelmien käytön taustalla on ajatus asiakkaan olemassaolevista, vääristyneistä tunnerakenteista: terapeutisia menetelmiä käytetään näiden rakenteiden korjaamiseksi. Perheneuvonnan voidaan sanoa saavan terapeutin ohjauksen piirteitä, mikäli terapeutiset menetelmät ovat toiminnan keskiössä.

Monet menetelmistä sopivat useampaan kategoriaan. Esimerkiksi osa terapeutiset menetelmät -kategoriassa mainituista menetelmistä ovat myös kasvatuksellisia menetelmiä. Se, milloin tiettyä menetelmää käytetään terapeutisena tai kasvatuksellisena menetelmänä, riippuu tilanteesta. Jos esimerkiksi korttien avulla pyritään hahmottamaan ja sanottamaan parisuhteen toimintamalleja, voidaan menetelmää kutsua kasvatukselliseksi. Jos sen sijaan korttien avulla pyritään korjaamaan ja muuttamaan jo olemassa olevia toimintamalleja, on kyse terapeutisesta menetelmästä. Ero menetelmien käyttötarkoitusten välille voidaan tehdä siis tarkastelemalla toimintaa mielen rakentumisen näkökulmasta.

Asiakeskeisiä, vanhoja mielen rakenteita korjaavia eli uudelleenkoulutuksellisia menetelmiä ei perheneuvojien haastatteluissa noussut esille. Näin ollen perheneuvonnan voidaan sanoa olevan liikkumista opetuksen, kasvatuksen ja terapian välisessä kentässä asiakkaan tarpeiden mukaisesti. Kun tähän lisätään vielä maailmasuhteiden tarkastelussa ilmi tullut sielunhoidollinen ulottuvuus, tavoitetaan perheneuvonnan olemus kokonaisvaltaisemmin. Kuviossa 11 jäsennetään perheneuvontaa toimintana suhteessa opetukseen, kasvatukseen, terapiaan ja sielunhoitoon.

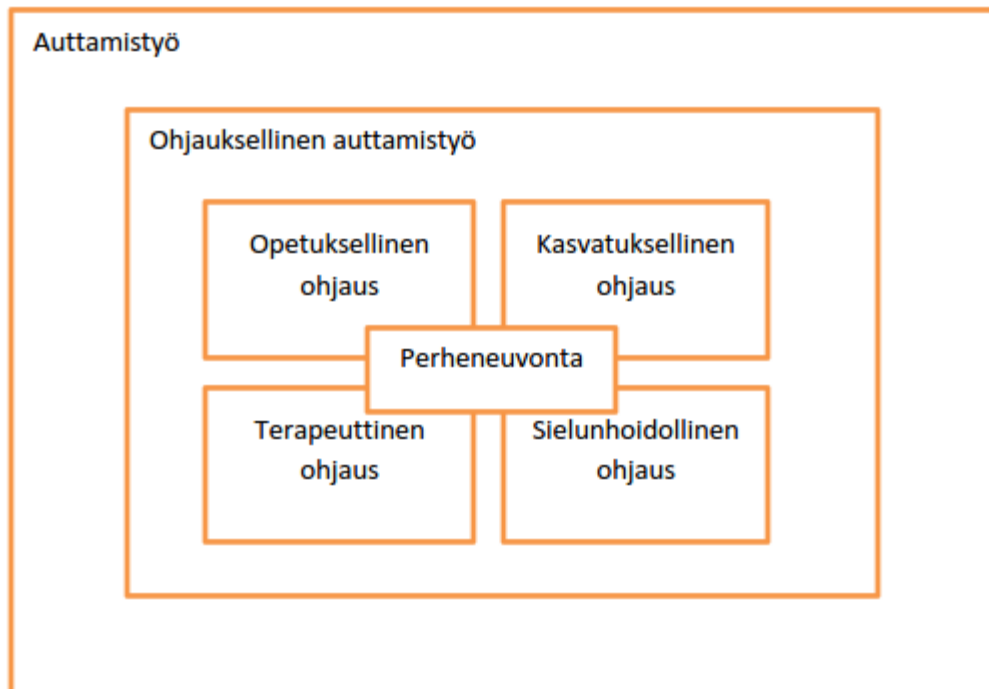
Kuvio 11. Perheneuvonta liikkumisena opetuksen, kasvatuksen, terapian ja sielunhoidon välisessä kentässä.

Metateoriassa V ohjausta jäsennetään kolmen tarkastelutason – orientaation, muodon ja menetelmien tason – kautta (Latomaa 2011b, 25-27). Taulukossa 7 on jäsennetty perheneuvontaa näistä lähtökohdista.

TAULUKKO 7. Perheneuvonta tarkastelutasojen näkökulmasta jäsenneltyinä.

Tarkastelutaso	Perheneuvonta toimintana
Ohjauksen orientaation taso	Perheneuvonnan lähtökohdat: <ul style="list-style-type: none"> - kristillisyyys ja - auttamisen perusedellytykset, joita ovat kunnioitus, luottamus, tasa-arvoisuus, vastavuoroisuus ja kiinnostus ihmiseen.
Ohjauksen muodon taso	<ul style="list-style-type: none"> - Järjestäjänä kirkon perheasiain neuvottelukeskukset. - Pää tavoitteena on antaa keskusteluapua perheen ja parisuhteen ongelmissa. - Toteutetaan lähinnä pariterapiana, joskus myös yksilöterapiana. Lisäksi järjestetään erilaisia ryhmiä.
Ohjauksen menetelmien taso	Menetelmiä: <ul style="list-style-type: none"> - keskustelu, - toiminnalliset menetelmät, - havainnollistaminen sekä - kirjalliset materiaalit.

Latomaan (2008, 2011a, 2011b) metateorioiden mukaisten tarkastelujen perusteella voidaan perheneuvonta sijoittaa auttamistyön kentälle kuvion 12 mukaisesti.

KUVIO 12. Perheneuvonta ohjauksellisena auttamistyönä.

Auttamistyön kenttä on laaja: ammattiauttajia ovat muun muassa lääkärit, sosiaalityöntekijät ja kouluttajat (Lindqvist 2006, 18). Miten siis erottaa erilaiset auttamistyön muodot toisistaan? Ajattelen ohjauksellisen työn olevan yksi auttamistyön muodoista. Tarkoitin ohjauksellisella auttamistyöllä toimintaa, jonka tavoitteena on auttaa ihmisiä heidän elämäänsä liittyvissä ongelmissa (ks. Peavy 1999), ja jossa auttaminen tapahtuu pääasiassa keskustelemalla ja ohjauksellisten menetelmien avulla. Tämän ajatuksen ja tässä luvussa tehtyjen tarkastelujen pohjalta voidaan todeta, että perheneuvonta on ohjauksellista auttamistyötä, jossa liikutaan opetuksellisen, kasvatuksellisen, terapeuttisen ja sielunhoidollisen ohjauksen välisessä kentässä kulloisenkin tilanteen vaatimalla tavalla.

6 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli kuvailla perheneuvontaa toimintana ja sijoittaa se auttamistyön kentälle. Päättökysymyksenä oli: millaista auttamistyötä kirkon perheneuvonta on? Muita tutkimuskysymyksiä olivat:

- 1) Mitkä ovat perheneuvontatyön lähtökohdat?
- 2) Millaisia rooleja työntekijöillä ja asiakkailla on?
- 3) Mikä on työn tavoite?
- 4) Millaisia menetelmiä perheneuvojat käyttävät?
- 5) Mikä on perheneuvonnan suhde ohjaukseen?

Perheneuvojen puheissa perheneuvonta näyttäytyi auttamistyönä, jonka lähtökohtana on luottamus ja kunnioitus asiakasta kohtaan. Heidän mukaansa myös tasa-arvo ja vastavuoroisuus määrittävät perheneuvontatyötä: he ajattelivat olevansa samanarvoisia asiakkaidensa kanssa ja kokivat, että jokainen ihminen on jossakin vaiheessa elämäänsä avun tarpeessa. Nämä käsitykset olivat linjassa Kirkon perheneuvonnan strategian (Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallitus 2010) kanssa, ja ovat oikeastaan kaikkea auttamistyötä määrittäviä tekijöitä (esim. Lindqvist 2006).

Muista lähtökohdista selkeästi poikkeava, tosin hyvin keskeinen lähtökohta perheneuvontatyössä oli kristillisuus. Perheneuvonta on kirkon tarjoama palvelu, minkä vuoksi kristillisuus näkyy myös perheneuvontatyössä. Kristillisuus ilmeni perheneuvojen puheissa kolmen eri kontekstin kautta. He puhuivat koulutuksen kristillisyydestä, kristillisyydestä työn taustalla vaikuttavana tekijänä sekä asiakastyöhön sisältyvänä mahdollisuutena keskustella hengellisistä asioista. Kristillisuus näkyi myös perheneuvojen identiteetissä: he eivät kokeneet olevansa vain terapeutteja, vaan he omasivat myös sielunhoitajan identiteetin. Tämänkaltaisen perheneuvojan identiteetin moniulotteisuus oli nähtävillä myös Ruotsalaisen (2002) tutkimuksessa.

Kuten auttamistyössä yleensäkin (Jokinen, Suoninen & Wahlström 2000), niin myös perheneuvojat kokivat auttamisen tapahtuvan ennen kaikkea keskustelun kautta, mistä perheneuvonnan määritelmä keskusteluavun antamisena kertoo. Keskustelu nähtiin siis perheneuvonnan pääasiallisena menetelmänä. Muita perheneuvojen työssään käyttämiä menetelmiä olivat toiminnalliset menetelmät, havainnollistaminen ja

kirjalliset materiaalit. Näiden menetelmien ja sitä kautta perheneuvonnan tavoitteena perheneuvojat pitivät asiakkaiden auttamista – että he saavat apua, oppivat ja kokevat onnistumista. Tavoitteena oli, että ihmiset voivat parisuhteissaan ja perheissään paremmin. Asiakkaiden hyvinvoinnin lisääntyminen onkin yksi auttamistyön keskeisistä tavoitteista (Virjonen 1994, 50).

Perheneuvojat jäsensivät haastatteluissa omia ja asiakkaidensa rooleja perheneuvonnassa. Perheneuvojat näkivät itsensä tuen antajina, asiantuntijoina ja yhteistyökumppaneina. Tuen antajana toimimiseen liittyi vahvasti persoonan käyttö työvälina: he pyrkivät tukemaan asiakasta olemalla rinnallakulkija, ihmisenä ihmiselle. Tämänkaltainen aitous ja omana itsenään oleminen nähdään ominaisena elementtinä auttamistyössä yleensäkin (esim. Lindqvist 2006, Rogers 1958). Perheneuvojat pyrkivät kuitenkin myös auttamaan asiakkaitaan tilanteen ratkaisemisessa koulutuksesta saamaansa asiantuntijuuttaan käyttäen, mikä tekee auttamissuhteesta ammatillisen ja erottaa sen siten muista auttamissuhteista.

Perheneuvojat jäsensivät haastatteluissa myös asiakkaan rooleja, joita olivat avun tarvitsija, asiantuntija ja toimija. Vaikka asiakas nähtiin avun tarvitsijana, niin perheneuvojat eivät ajatelleet tämän olevan pelkästään passiivisena toimien kohteena, vaan korostivat asiakkaan asemaa oman elämänsä asiantuntijana ja aktiivisena toimijana, joka itse tekee työtä ongelmansa ratkaisemiseksi. Asiakkaan aktiivista toimijuutta korostetaan yleisestikin auttamistyötä koskevassa kirjallisuudessa (esim. Jokinen, Suoninen & Wahlström 2000), ja myös ohjauksen saralla käsitys työntekijän ja asiakkaan yhteistyöhön perustuvasta auttamissuhteesta on vakiintunut (Peavy 1999, 24).

Näiden tulosten tarkastelun perusteella voitaneen siis sanoa, että perheneuvonta on auttamistyötä. Mutta mikä on sen suhde ohjaukseen?

Tutkimuksen tuloksia tarkasteltiin suhteessa Latomaan (2008, 2011a, 2011b) jäsentämiin ohjauksen metateorioihin. Metateoria I:n mukaisesti perheneuvonta voidaan nähdä asiakkaan ymmärtämiseen tähtäävänä toimintana, jossa tämän ymmärryksen välittämisen kautta pyritään tukemaan asiakkaan käsitys-, ymmärrys- ja toimintakykyä. Metateorian II mukaisesti maailmasuhteiden näkökulmasta erotettiin toisistaan sielunhoito, opetus ja kasvatus, ja nähtiin perheneuvonnan suuntautuvan niihin asiakkaan tarpeiden vaatimalla tavalla. Metateoria III täsmentää ohjausta pedagogisena toimintana neljän periaatteen avulla (Latomaa 2008, 385), ja asiakkaiden roolien tarkastelun kautta voitiin näiden periaatteiden nähdä olevan läsnä myös perheneuvonnassa. Metateoriassa IV ohjaus määritellään liikkumiseksi kasvatuksen,

terapian, opetuksen ja uudelleen koulutuksen välisessä kentässä toiminnan sisällöllisen suuntautumisen ja mielen rakentumisen näkökulmasta (Latomaa 2008, 387). Perheneuvojien käyttämät menetelmät voitiin jakaa tämän jaottelun mukaisesti opetuksellisiin, kasvatuksellisiin ja terapeuttisiin menetelmiin. Kun tähän jaotteluun lisättiin vielä perheneuvonnan sielunhoidollinen ulottuvuus, voitiin perheneuvontaa toimintana kuvata suhteessa opetukseen, kasvatukseen, terapiaan ja sielunhoitoon. Lisäksi metateoriassa V ohjausta jäsennetään kolmen tarkastelutason – orientaation, muodon ja menetelmien tason – kautta (Latomaa 2011b, 25-27).

Asiakkaiden roolien, työn tavoitteiden ja menetelmien tarkasteluun Latomaan teorian mukaisesti perustuen voidaan perheneuvonnan sanoa olevan auttamistyötä, joka saa ajoittain opetuksellisen, kasvatuksellisen, terapeuttisen ja sielunhoidollisen ohjauksen piirteitä. Perheneuvonta on siten liikkumista näiden toimintamuotojen välillä kulloisenkin tilanteen vaatimalla tavalla.

Perheneuvonta määritellään tavallisesti sielunhoidollisin ja terapeuttisin menetelmin annettavaksi keskusteluavuksi, ja sitä tarjoavilla perheneuvojilla on psykoterapeutin ammattinimike. Tässä tutkimuksessa perheneuvonta kuitenkin määriteltiin ohjaukselliseksi auttamistyöksi. Onko perheneuvonta sitten ohjausta vai terapiaa? Täytyykö tällaista erottelua edes tehdä? Kuten aiemmin todettiin, on ohjauksen ja terapian välinen rajanveto hyvin vaikeaa. Tässä tutkimuksessa tehtyjen tarkastelujen pohjalta perheneuvonnan voidaan sanoa olevan ohjausta, mutta se on varmasti myös paljon muuta. Latomaan teorian mukainen tarkastelu osoittaa perheneuvonnan moniulotteisen luonteen: se saa ajoittain kasvatuksen, opetuksen, terapian ja sielunhoidon piirteitä olematta kuitenkaan mitään niistä. Lienee siis mahdollista, että perheneuvonnassa on vielä muitakin ulottuvuuksia, jotka eivät tässä tarkastelussa tulleet ilmi.

Tutkimustuloksia arvioitaessa on luotettavuutta tarkasteltava monesta näkökulmasta. Kvalitatiivisen tutkimuksen arvioinnissa on kyse ennen kaikkea tutkimusprosessin luotettavuudesta (Eskola & Suoranta 1998, 210). Jo tutkimuksen kohteeseen ja aineiston keruuseen liittyy ainakin kaksi keskeistä luotettavuuteen vaikuttavaa seikkaa. Ensinnäkin, haastateltavien valitsemisessa käytettiin harkinnanvaraista otantaa, jossa rajaus oli maantieteellinen. Tällä pyrittiin haastateltavien henkilökohtaiseen saavutettavuuteen. Valinnalla on kuitenkin seurauksensa: tekemäni rajaus voi vaikuttaa tutkimustulosten edustavuuteen ja yleistettävyyteen (Patton 2002, 241). Eri kaupungeissa perheasiain

neuvottelukeskuksilla voi muun muassa olla omia erityispainotuksiaan, vaikka perustyö niissä kaikissa on varmaankin hyvin samantyyppistä.

Toinen aineiston keruuseen liittyvä luotettavuuteen vaikuttava seikka on tutkittavien vähäinen määrä. Vastaavatko haastateltujen kuuden perheneuvojan käsitykset työstä perheneuvojien keskuudessa vallitsevaa yleistä näkemystä?

Myös tutkimuksessa käytettyyn tutkimusmenetelmään, teemahaastatteluun, liittyy kaksi luotettavuuteen vaikuttavaa seikkaa (Patton 2002, 349). Ensinnäkin, etukäteen määritetyn haastattelurungon vuoksi saatettiin sulkea pois joitakin perheneuvontatyöhön liittyviä tärkeitä teemoja. Toiseksi, teemahaastattelu mahdollisti joustavan kysymyksenasettelun ja kysymysten esittämisjärjestyksen. Tämä teki haastattelutilanteesta rennon ja keskustelunomaisen, mutta voi Pattonin (2002, 349) mukaan johtaa huomattavan erilaisiin vastauksiin ja näkökulmiin haastateltavien välillä, mikä vähentää vastausten vertailtavuutta. Tämän tutkimuksen aineistossa tämä tuskin aiheuttaa luotettavuusongelmia, sillä aukikirjoitettuja haastatteluaineistoja tarkastellessa huomattiin haastattelujen edenneen suhteellisen samankaltaisesti niin kysymysten esittämisjärjestyksen kuin haastattelijan käyttämien termienkin osalta.

Tutkimuksen avoimen lähtökohdan vuoksi tutkimuskysymykset muokkautuivat tutkimuksen edetessä, mikä on Eskolan ja Suorannan (1998, 16) mukaan mahdollista kvalitatiivisessa tutkimuksessa. Tämä tutkimuskysymysten muokkautuminen näkyi tässä tutkimuksessa verrattaessa tutkimuskysymyksiä teemahaastattelurunkoon: kysymys perheneuvonnan lähtökohdista syntyi vasta aineistoa analysoitaessa, kun aiheen huomattiin nousevan esiin perheneuvojien puheissa. Toisaalta taas joitakin haastattelussa esillä olleita teemoja rajattiin kokonaan pois tutkimuksesta.

Schreierin (2012,167) mukaan tutkimusta arvioitaessa on tarkasteltava erityisesti analyysiprosessin luotettavuutta. Aineistoa analysoidessa pyrittiin sisällönanalyysin tavoitteiden mukaisesti luomaan aineistosta tutkimuskysymysten ohjaamana erilaisia kategorioita. Tämänkaltaisen koodauksen johdonmukaisuutta voidaan testata joko antamalla aineisto jonkun toisen analysoimaksi tai analysoimalla aineisto uudelleen (Schreier 2012, 167). Tällaisiin menettelyihin on kuitenkin harvoin resursseja – näin oli myös tämän tutkimuksen kohdalla. Analyysiprosessin luotettavuuden varmistamiseksi sisällönanalyysin toteuttamisessa pyrittiin systemaattisuuteen etenemällä Tuomen ja Sarajärven (2009, 109) kuvaamien sisällönanalyysille tyypillisten vaiheiden kautta. Tämänkaltaisen systemaattinen eteneminen tekee Mayringin (2004, 269) mukaan sisällönanalyysistä validin ja reliaabelin.

Tutkimukseni luotettavuutta tulee arvioida myös sen teoreettisen viitekehyksen osalta. Tässä tutkimuksessa teoreettisen viitekehyksen muodosti ensisijaisesti Latomaan (2008, 2011a, 2011b) jäsenitys ohjauksesta pedagogisena toimintana. Latomaan systemaattinen jäsenitys mahdollisti tutkimustulosteni tarkastelun suhteessa ohjaukseen, ja tämän tarkastelun lopputuloksena saatiin näkemys perheneuvonnasta ohjauksellisen auttamistyön muotona, joka saa ajoittain opetuksellisen, kasvatuksellisen, terapeutin ja sielunhoidollisen ohjauksen piirteitä. Näin ollen perheneuvonnan voidaan sanoa sisältävän ohjauksellisia elementtejä, ja siten olevan ohjaustyötä. Tutkimuksen luotettavuutta tulee arvioida myös teoreettisen viitekehyksen osalta: olisiko erilaisella näkemyksellä ohjauksesta eli erilaisella teoreettisen lähestymistavan valinnalla päästy samoihin johtopäätöksiin?

Tutkimuksen luotettavuutta teoreettisen viitekehyksen kannalta voidaan arvioida myös toisesta näkökulmasta. Havaintojen teoriapitoisuudella viitataan siihen, että mikään tutkimus ei tuota täysin objektiivista tietoa, vaan tutkimus on aina jollakin tavalla tutkijan subjektiivinen tuote (Tuomi & Sarajärvi 2009, 20). Tämä seikka täytyy ottaa huomioon myös tätä tutkimusta arvioitaessa. Tutkimuksessa pyrittiin muodostamaan kategorioita aineistolähtöisesti, mutta havaintojen teoriapitoisuuden vuoksi on mahdollista, että teoreettinen viitekehys ja ennako-oletukset perheneuvontatyön ohjauksellisuudesta ovat huomaamatta ohjanneet analyysiprosessia ja siten aineistosta onkin etsitty teorialähtöisesti aineistosta ohjauksellisia elementtejä. Uskon kuitenkin, että ennako-oletusten tiedostamisen vuoksi nämä tekijät on voitu eliminoida, eivätkä ne siten ole heikentäneet tämän tutkimuksen tulosten luotettavuutta.

Varsinaisesti perheneuvontatyötä koskevia tutkimuksia ei aiemmin juurikaan ole tehty lukuun ottamatta Kari Ruotsalaisen (2002) käytännöllisen teologian alaan kuuluvaa väitöskirjaa, jossa hän on tutkinut perheneuvojen käsityksiä työstään. Perheneuvontaa sivuavia tutkimuksia on sen sijaan jonkin verran tehty. Esimerkiksi perheneuvoja Sirpa Salo (2011) on väitöskirjatutkimuksessaan tutkinut perheneuvonnan asiakkaiden avulla parisuhdeongelmien merkitystä lapsen psyykkiseen hyvinvointiin. Myös ammattikorkeakoulujen opinnäytetöissä perheneuvontaa on sivuttu erilaisista näkökulmista: on tutkittu asiakkaiden kokemuksia perheneuvonnan eroryhmässä (ks. Koskimäki & Toimio-Elomaa 2011) ja perheneuvojen kokemuksia Suhdekliniikka-blogissa tehtävästä työstä (ks. Tiainen & Turunen 2013).

Ruotsalainen (2002) käsitteli tutkimuksessaan perheneuvojen käsityksiä ammatillisesta identiteetistään, perheistä ja niiden vaikeuksista sekä perheneuvojista

hoidollisina asiantuntijoina. Ruotsalaisen tutkimuksen mukaan perheneuvojat jäsensivät omaa rooliaan seurakunnan työntekijänä kolmella tavalla: osa omasi vahvan terapeutin identiteetin, osa näki itsensä vahvasti hengellisen työn tekijänä, ja näiden ääripäiden väliin jäivät ne perheneuvojat, jotka liikkuvat terapeutin ja sielunhoitajan roolin välillä asiakkaan tarpeiden mukaan. (Ruotsalainen 2002.) Tätä tutkimusta varten haastateltujen perheneuvojien näkemykset edustivat viimeksi mainittua välimuotoa: perheneuvojan identiteetti näyttäytyi muodostuvan sielunhoitajan ja terapeutin identiteetistä, ja sielunhoito näkyi työssä eri tavoin perheneuvojan persoonasta riippuen.

Ruotsalainen (2002) tutki myös perheneuvojien käsityksiä perheneuvonnan ja sielunhoidon suhteesta, ja kykeni erottamaan niistä kaksi erilaista näkemystä. Rajaavan näkemyksen mukaan perheneuvonta oli terapiatyötä, jonka erillinen osa-alue oli sielunhoito. Integroivan näkemyksen mukaan perheneuvonta nähtiin joko kontekstin tai menetelmien yhtenevyyden vuoksi osana kirkon sielunhoitotyötä.

Ruotsalaisen (2002) tutkimuksessa käsiteltiin myös perheneuvonnan tavoitteita ja menetelmiä. Ruotsalainen (2002, 206-207) jakoi perheneuvojien hoidolliset tavoitteet kolmeen kategoriaan, joita olivat tilanteen ohjaaminen, kontaktin löytäminen ja asiakkaiden keskinäinen kommunikaatio. Näistä tilanteen ohjaaminen edusti työntekijäkeskeistä näkökulmaa ja kaksi muuta kategoriaa tilannekeskeistä näkökulmaa. Tässä tutkimuksessa selvitetty perheneuvojien tavoitteet erosivat joiltakin osin Ruotsalaisen (2002) tutkimuksen tuloksista, mutta niiden väliltä löytyi myös yhtäläisyyksiä: asiakkaiden keskinäisen kommunikaatioon liittyvät tavoitteet tulivat tässäkin tutkimuksessa selkeästi esille.

Ruotsalainen (2002) jaotteli tutkimuksessaan perheneuvojien käyttämät menetelmät ja toimintatavat edellä mainittujen tavoitekategorioiden mukaisesti. Menetelmiä olivat istunnon struktuurin ylläpito, ratkaisukeskeinen ote, neuvonta, asiakkaan tilanteeseen liittyminen, orientoivat kysymykset, interventiivinen haastattelu sekä vuorovaikutuksesta huolehtiminen. (Ruotsalainen 2002, 215.) Monet näistä menetelmistä, muun muassa neuvominen ja kyseleminen, kuvattiin myös tässä tutkimuksessa keskustelu-kategorian alla keskustelun sisällä olevina menetelminä.

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli kuvailla perheneuvontatyötä ja sijoittaa se auttamistyön kentälle. Tutkimuksen perusteella perheneuvonta näyttäytyi auttamistyönä, jonka lähtökohdista, tavoitteista ja menetelmistä löytyy paljon ohjauksellisia elementtejä. Perheneuvonta on ohjauksellista auttamistyötä, joka saa opetuksellisen, kasvatuksellisen, terapeuttisen ja sielunhoidollisen ohjauksen piirteitä

kulloisenkin tilanteen vaatimalla tavalla. Voitaneen siis sanoa, että on hedelmällistä perheneuvonnan kehittämisen kannalta tarkastella perheneuvontaa ohjaustyönä. Jatkossa olisikin mielenkiintoista tutkia perheneuvontaa ohjaustyönä vuorovaikutuksen tasolla. Mitä perheneuvontaistunnoissa tapahtuu vuorovaikutuksen tasolla? Onko vuorovaikutuksesta erotettavissa opetuksellista, kasvatuksellista, terapeutista ja sielunhoidollista toiminnan muotoa edustavia elementtejä?

LÄHTEET

- Aalto, K., Esko, M. & Virtaniemi, M-P. 1997. Sielunhoidon käsikirja. Helsinki: Kirjapaja oy.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 7. painos, 2005. Tampere: Vastapaino.
- Habermas, J. 1979. Communication and the evolution of society. Boston: Beacon press.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Howe, M. A. 2005. Developing helping skills. 2nd edition. Victoria: ACER Press.
- Hurtig, J. & Laitinen, M. 2002. Paha ihmisyyden ja ammatillisen auttamisen haasteena. Teoksessa Laitinen, M. & Hurtig, J. (toim.) Pahan kosketus. Ihmisyyden ja auttamistyön varjojen jäljillä. Jyväskylä: PS-kustannus. s. 8-17.
- Joensuu, M. 1972. Avoliitto, avioliitto, perhe. Porvoo: WSOY.
- Joensuu, M. 1976. Perheneuvonta ja -neuvojat. Teoksessa Cantell, R., Joensuu, M. & Viika, K. (toim.) Neuvotellen. Perheasianneuvottelukeskuksen työntekijät kertovat. Pieksämäki: Kirjapaja. s. 9-18.
- Joensuu, M. 1994. Perheiden kanssa naimisissa. Helsinki: Karas-Sana.
- Joensuu, M. 2004. Perheneuvonta, tavoitteet ja arvot. Sielunhoidon aikakauskirja 16. Helsinki. s. 11-20.
- Jokinen, A., Suoninen, E. & Wahlström, J. 2000. Miten tavoittaa auttamistyön ydintä? Teoksessa Jokinen, A. & Suoninen, E. Auttamistyö keskusteluna. Tampere: Vastapaino. s. 15-34.
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita.
- Kataja ry:n internetsivut. Viitattu 21.11.2014. <http://www.katajary.fi/suhteen-kriiseihin/solmuja-parisuhteessa>
- Kettunen, P. 1990. Ihmisolemuksen ongelma ja olemassaolon vaikeus. Ihmiskäsitys Suomen evankelisluterilaisen kirkon sairaalasielunhoidon koulutuksessa vuosina 1960-1975. Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja 171. Diss. Helsinki.

- Kiikkala, I. 2008. Ihmisen kohtaaminen auttamistyössä. Julkaisussa *Mielenterveys* 2/2008. s. 22-26.
- Kontula, O. 2013. Yhdessä vai erikseen? Tutkimus suomalaisten parisuhteiden vahvuuksista, ristiriidoista ja erojen syistä. *Perhebarometri 2013. Väestöntutkimuslaitoksen katsauksia E 47/2013*. Helsinki: Väestöliitto ry.
- Koskimäki, K. & Toimio-Elomaa, M. 2011. Kokemuksia vertaistuesta ja kirkon perheneuvonnasta eroryhmässä. *Opinnäytetyö*. Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. 2014. Työnjako ja tyytyväisyys parisuhteeseen lapsiperheissä. Teoksessa Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Latomaa, T. 2006. Psykologiatieteen perusteita vai ”käsiterunoutta”? *Psykologia* 41 (5), 374-382.
- Latomaa, T. 2008. Kasvatuspsykologia tieteenä ja käytäntönä. Teoksessa Siljander, P. & Kivelä, A. (toim.) *Kasvatustieteen tila ja tutkimuskäytännöt*. Kasvatustieteellisen seuran julkaisuja 38, 365-391.
- Latomaa, T. 2011a. Mitä ohjaus on? Ohjaus pedagogisena toimintana. *Kasvatus* 42 (1), 46-57.
- Latomaa, T. 2011b. Ohjauksen psykologia. Ohjauksen metateoriaa, teoriaa ja menetelmiä. Julkaisematon Ohjauksen psykologia -kurssin kurssimoniste. Oulu: Oulun yliopisto.
- Lindqvist, M. 2006. Auttajan varjo: pahuuden ja haavoittuvuuden ongelma ihmistyön etiikassa. Helsinki: Otava.
- Lähteensuo, J. 2004. Perheneuvonnan kirkollinen identiteetti. *Sielunhoidon aikakauskirja* 16. Helsinki. s.73-100.
- Mattila, K-P. 2007. Arvostava kohtaaminen. Arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Mayring, P. 2004. Qualitative content analysis. Teoksessa Flick, U., Kardoff, E. von & Steinke, I. (toim.) *A companion to qualitative research*. s. 266-270. Lontoo: SAGE.
- McLeod, J. 2009. *An introduction to counselling*. 4th edition. Berkshire: Open university press.
- McLeod, J. & McLeod, J. 2011. *Counselling skills. A practical guide for counsellors and helping professionals*. 2nd edition. Berkshire: Open university press.

- Metsämuuronen, J. 2003. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 2. uudistettu painos. Helsinki: International Methelp.
- Miles, M.B. & Huberman, A.M. 1994. Qualitative data analysis. An expanded sourcebook. 2nd edition. California: SAGE.
- Nelson-Jones, R. 2003. Basic counselling skills. A helper's manual. Lontoo: SAGE publications.
- Nelson-Jones, R. 2005. Practical counselling and helping skills. 5th edition. Lontoo: SAGE Publications.
- Niiniluoto, I. 1990. Maailma, minä ja kulttuuri. Emergentin materialismin näkökulma. Helsinki: Otava.
- Niiniluoto, I. 2003. Totuuden rakastaminen; tieteenfilosofisia esseitä. Helsinki: Otava.
- Onnismaa, J. 2007. Ohjaus ja neuvontatyö. Aikaa, huomiota ja kunnioitusta. Helsinki: Gaudeamus.
- Osagu, J. & Omolayo, B. 2013. Counselling and psychotherapy: is there any difference? Julkaisussa IFE Psychologia; 2013 Special edition, Vol.21. s. 169-173.
- Parisuhteen palikat -yleisesite. Saatavissa URL-muodossa <http://www.parisuhteenpalikat.fi/materiaalia/esitteet/yleisesite.pdf> Viitattu 21.11.2014.
- Parke, R.D. 2004. Development in the family. Annual Review of Psychology, 55(1), 365-399.
- Patton, M.Q. 2002. Qualitative research & evaluation methods. 3rd edition. California: SAGE.
- Peavy, R.V. 1999. Sosiodynaaminen ohjaus. Konstruktivistinen näkökulma 21.vuosisadan ohjaustyöhön. Suom. Petri Auvinen. Psykologien Kustannus Oy.
- Pekkari, M. 2008. Tavoitteellinen ohjauskeskustelu. Helsinki: Tammi.
- Pohjola, A. 2002. Pahan säikeitä auttamistyössä. Teoksessa Laitinen, M. & Hurtig, J. (toim.) Pahan kosketus. Ihmisyden ja auttamistyön varjojen jäljillä. Jyväskylä: PS-kustannus. s. 42-62.
- Puukko, P. 2013. Kirkon perheneuvontatyö. Kuunnellen ja kannatellen. Julkaisussa Crux, joulukuu 2013. s. 34-36.
- Rogers, C. R. 1958. The characteristics of a helping relationship. Julkaisussa Personnel and Guidance Journal, Vol. 37, 1958, 6-16.

- Rogers, C.R. 1967. The interpersonal relationship in the facilitation of learning. Teoksessa Leeper, R. (toim.) Humanizing education. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development. s. 1-18.
- Ruotsalainen, K. 2002. Auttajana kirkon ja yhteiskunnan leikkauspisteessä. Suomalainen teologinen kirjallisuusseura. Helsinki.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Salmi, M., Mäkelä, J. Perälä, M-L. & Kestilä, L. 2012. Lapsi kasvaa kunnassa – miten kunta voi tukea lasten hyvinvointia ja vähentää syrjäytymisen riskejä. Päätösten tueksi 1/2012. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Salo, S. 2011. Parisuhdeongelmat ja lasten psyykinen hyvinvointi: kaksi tutkimusnäkökulmaa. Jyväskylän yliopisto.
- Schofield, M. J., Mumford, N., Jurkovic, D., Jurkovic, I. & Bickerdike, A. 2012. Short and long-term effectiveness of couple counselling: a study protocol. BMC Public Health 2012, 12:735. s. 1-12.
- Sharf, R. 2012. Theories of psychotherapy and counseling: concepts and cases. 5th edition. Brooks/Cole Cengage Learning.
- Schreier, M. 2012. Qualitative content analysis in practice. Lontoo: SAGE.
- Suomen ev.lut.kirkon internetsivut. Viitattu 12.3.2014. www.evl.fi/perheneuvonta
- Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallitus. 2010. Meidän kirkko mukana perheiden arjessa. Kirkon perheneuvonnan strategia vuoteen 2016. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Suomen virallinen tilasto 2013. Siviilisäädyn muutokset [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-6413. 2013, Liitetaulukko 1. Avioliittojen ja avioerojen määrä vuosina 1965–2013. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 30.5.2014]. http://www.stat.fi/til/ssaaty/2013/ssaaty_2013_2014-04-17_tau_001_fi.html
- Tiainen, A. & Turunen, E. 2013. ”Meidän on tärkeää olla siellä missä ihmiset ovat” Kirkon perheneuvojien kokemuksia Suhdeklintikka-blogissa tehtävästä työstä. Opinnäytetyö. Karelia-ammattikorkeakoulu.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Vehviläinen, S. 2001. Ohjaus vuorovaikutuksena. Helsinki: Gaudeamus.
- Vehviläinen, S. 2014. Ohjaustyön opas. Yhteistyössä kohti toimijuutta. Helsinki: Gaudeamus.

- Viika, K. 1994. Kirkon perheneuvonnan viisi vuosikymmentä. Suomen ev. lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 1994:9. Kirkon perheasiain keskus.
- Virjonen, K. 1994. Ammatillisen auttamistyön lähtökohtia. Helsinki: Kirjayhtymä oy.
- Välimäki, P. 2006. Lähellä ihmistä - sielunhoidon opas. Helsinki: Uusi tie.